

OUR LIFE

НАШЕ ЖИТТЯ

ВИДАЄ СОЮЗ УКРАЇНОК АМЕРИКИ З 1944 РОКУ
PUBLISHED BY UNWLA, INC. SINCE 1944

7 • 2023
ЛИСТОПАД • NOVEMBER

НАШЕ ЖИТТЯ

Видає Союз Українок Америки
вісім разів на рік

Головний редактор: Романа Ляброс
Україномовний редактор: Лариса Тополя
Редакційна колегія:
Наталя Павленко – голова СУА
Людмила Вусик, Ока Грицак,
Оксана Пясецька, Людмила Рабій,
Діанна Кордуба Савицька, Оріся Сорока,
Надя Яворів

OUR LIFE

Published eight times per year by the Ukrainian
National Women's League of America

Editor-in-Chief: Romana Labrosse
Ukrainian-language editor: Larysa Topolya
Editorial Board:
Natalie Pawlenko – UNWLA President
Ока Нрыцак, Nadia Jaworiv,
Oksana Piaseckyj, Liudmyla Rabij,
Dianna Korduba Sawicky, Orysa Soroka,
Liudmila Wussek

Канцелярія СУА та адміністрація журналу
«Наше життя» / UNWLA & Our Life:
203 Second Avenue, 5th Floor
New York, NY 10003-5706
212-533-4646
office@unwla.org (канцелярія / office)
OurLife@unwla.org (редакція / editors)

Адміністратор: Галина Чередніченко
Канцелярські години: пн — пт: 12 п.п. — 4 п.п.

Administrator: Halyna Cherednichenko
Office hours: M-F 12-4 p.m. EST

Periodicals Postage Paid at Rochester, NY
and at additional mailing offices (USPS 414-660)
POSTMASTER – send address changes to:
Our Life, 203 Second Ave., New York, NY 10003
© Copyright 2023
Ukrainian National Women's League of America, Inc.

Дизайн та друк:
Custom Design and Print Inc.
877-468-0102 | DesignAndPrintAgency.com

ISSN 0740-0225

\$3 Один примірник / Single copy
\$45 Річна передплата в США (не член СУА) / Annual subscrip-
tion for non-members in the U.S.
\$50 У країнах поза межами США / Annual subscription for
non-members outside the U.S.

Членкині СУА отримують «Наше життя» з оплатою членської
вкладки через відділ. Передплатникам письмово нагадується
про відновлення передплати. Річна вкладка вільної членкині
СУА – \$58.
Our Life magazine is included in UNWLA annual membership dues,
payable through the member's branch. Subscribers are sent renewal
letters. Annual dues for UNWLA members-at-large: \$58.

ЗМІСТ • CONTENTS

ДУМКИ ГОЛОВИ • FROM OUR PRESIDENT

- 3 Слово Голови СУА / Reflections from the UNWLA President.
Наталя Павленко / Natalie Pawlenko

БЛАГОДІЙНІСТЬ • GIVING

- 4 Стипендійна Акція СУА / UNWLA Scholarship Program
5 СУА / UNWLA

СУА • UNWLA

- 5 СУА вітає нову координаторку з комунікацій / UNWLA Welcomes New
Communications Coordinator

ВІЙНА В УКРАЇНІ • WAR IN UKRAINE

- 6 Olena Zelenska: Global Focus on Ukraine Must Continue. Irene Jarosewich

ГОЛОДОМОР • HOLODOMOR

- 8 Голодомор. Оксана Бризгун-Соколик
11 Rhea Clyman: The First Western Journalist to Expose the Holodomor.
Sophia Isajiw
14 Teaching the Holodomor: The UNWLA's Curriculum Materials and Visual
Media Projects. Dr. Victoria A. Malko
16 Hunger: The Play. Emma Denson
18 Сенча як дзеркало великої трагедії українства. Володимир Сергійчук

ДІЯЛЬНІСТЬ ОКРУГ І ВІДДІЛІВ • BRANCH & RC NEWS

- 21 «Якщо я можу, то я роблю...» Союзянку 21-го Відділу СУА Росіту Полі-
щук нагородили медаллю «За безкорисливе служіння Батьківщині».
Вікторія Лозовська
22 З Україною у серці – разом і назавжди. Діяльність 30-го Відділу СУА на
підтримку України. Соломія Ушневич
25 Branch 56 Helps Ukraine's Women Soldiers. Patricia Zalisko
26 Aid for Ukraine Through Prayer. Maria Hordynskij Holian
27 Творімо добро разом. Благодійні заходи 129-го Відділу СУА.
Віра Сорочак
28 Branch 95 Partners with Local Libraries to Bring Ukrainian Culture to
Upstate New York. Marianna (Szcawinsky) Crans

OUR HEALTH

- 31 How to Increase Our Happiness. Dr. Ihor Magun

УКРАЇНСЬКИЙ МУЗЕЙ • THE UKRAINIAN MUSEUM

- 32 Museum Opens Maria Prymachenko and Wearloom Exhibitions

НАШИМ ДІТЯМ

- 34 Про Мишеня, яке хотіло стати відважним. Казка для дітей під час війни

НАШЕ ХАРЧУВАННЯ

- 36 «А на столі покладеш хліб показний...» Житній хліб на заквасці.
Наталія Байдюк

Наша обкладинка. Меморіал жертвам Голодомору в Доброславі, Одеська обл., Україна; фото зроблене 17 червня 2023 р.

Our cover. A memorial to the victims of the Holodomor in Dobroslav, Odessa region, Ukraine, photographed on June 17, 2023. © Multipedia2014 / Dreamstime.com

СЛОВО ГОЛОВИ СОЮЗУ УКРАЇНОК АМЕРИКИ REFLECTIONS FROM THE UNWLA PRESIDENT

Наталія Павленко
Natalie Pawlenko

З огляду на те, що відбувається тепер в Україні та світі, легко відчувати себе пригніченим і навіть трохи розчарованим та безпорадним. Особливо тоді, коли немає з ким співпрацювати, ділитися турботами та планами. Ось чому минулого місяця я була особливо піднесена, коли мала нагоду завершити візити з 55 з наших 63 відділів США та відсвяткувати 50-ту річницю 53-го Відділу у Депройті і 50-річчя 75-го Відділу у Мейплвуді, Нью Джерсі. Я переконатися, що кожен у нашій організації не працює самотужки над важливими питаннями, які стоять перед нами у сфері адвокації, освіти, культури та соціального забезпечення. Наші відділи працюють все краще та розумніше і таким чином змінюють ситуацію у своїх громадах на краще. Сподіваюся, що в тих місцях, де хто-небудь відчував себе трохи втомленим і розчарованим, наші зустрічі сприяли відновленню ентузіазму та енергії щодо нашої місії та важливої роботи, яка попереду.

Крім того, я мала честь представляти нашу організацію на XII Конгресі Світової Федерації Українських Жіночих Організацій (СФУЖО), який відбувся в Перемишлі, Польща. Там я зустрілася з представницями 17 українських жіночих організацій з усього світу. Це також наші сестри, які мають чітке бачення того, що потрібно, аби захистити Україну від екзистенційної кризи, яка спіткає її нині. Це жінки-лідерки, які зосереджені на тому, що є найважливішим, а саме на колективних діях, співпраці та максимальному впливі.

Тому незалежно від того, чи є ви вільною членкинею США, або членкинею якогось відділу, будь ласка, шукайте співпрацю з іншими в нашій організації. Взаємодійте, телефонуйте, відвідуйте зустрічі один одного та дізнавайтеся про всю ту добру роботу, яка зараз ведеться в США по всій країні. Я обіцяю, що якщо ви відчуєте себе дещо самотніми, це відчуття зникне дуже швидко. То ж працюймо разом заради швидшої перемоги України!

With all that is happening in Ukraine and around the world today, it is easy to feel overwhelmed, even frustrated, especially if one does not have someone to collaborate with, to share concerns and plans. This is why I was particularly uplifted last month, when I visited my 55th UNWLA branch (out of a total of 63) and celebrated the 50th anniversary of Branch 53 in Detroit and the 50th anniversary of Branch 75 in Maplewood, NJ. I am reassured that everyone in this organization is not working alone on the important issues before us in advocacy, education, culture, and social welfare. Our branches are working better and smarter and making a difference in their broader community. Hopefully, in those places where some have felt a little tired and dispirited, our meetings have led to a renewed sense of excitement and energy about our mission and the important work ahead.

In addition, I had the privilege of representing our organization at the convention of the World Federation of Ukrainian Women's Organizations (WFUWO), which took place in Przemysl, Poland. There I met representatives from 17 Ukrainian women's organizations from around the world. These are also our sisters, who have a clear vision of what is needed in order to protect Ukraine from the existential crisis it faces today. These are women leaders who stay focused on what is most important, which is collective action, collaboration, and maximal impact.

So, whether you are a member-at-large or a member of a branch, please seek out others in our organization. Engage, make phone calls, attend each other's meetings, and learn about all the good work that is currently under way across the country in the UNWLA. I promise that if you feel somewhat alone, that feeling will disappear very soon. Here's to working together. Here's to a swift victory for Ukraine!

Ukrainian National Women's League of America, Inc. Стипендійна Акція Союзу Українок Америки

Wishing all our sponsors, donors, and readers of *Our Life* magazine

**HAPPY THANKSGIVING DAY
and MAY GOD BLESS!**

Scholarship Update

Stipends for students in Brazil have been distributed. A very big thank-you to sponsors for supporting Ukrainian students in Brazil.

We are expecting to receive documents from Ukraine at the end of the month. Notices to sponsors will be going out shortly.

Thank You, Branch 107 in San Jose, CA!

Our heartfelt gratitude to Branch 107 for sponsoring students in both Brazil and Ukraine since 1987. Thank you for sponsoring five students in Brazil and five in Ukraine for a total of \$3,710 in 2023. In the past seven years, Branch 107 has contributed \$18,500 to the Scholarship Program! We appreciate that you continue to sponsor students in Brazil.

Members of the UNWLA Scholarship Standing Committee: Ex Officio UNWLA President Natalie Pawlenko, UNWLA Scholarship Chair Nadia Jaworiv, members Luba Bilowchtchuk, Zoriana Haftkowycz, Natalia Honcharenko, Halyna Lojko, Victoria Mischenko, and Advisor Anna Krawczuk

Подяка від стипендіатки

Висловлюю Вам щирю подяку за спонсорську допомогу. Кошти, надані Вами, підуть на забезпечення потреб навчання. Оскільки я навчаюсь графічного дизайну, частину стипендії вважаю правильним витрати на матеріали, необхідні для моєї сфери діяльності. Також Ваша допомога спонукає мене повернутися до курсів з англійської мови, які я припинила відвідувати з початком навчального року. Тоді в Києві виникали проблеми з електроенергією та зв'язком

через обстріли та пошкодження енергетичної інфраструктури.

Мій тато — учасник бойових дій і досі є частиною Збройних Сил України. На щастя, часом він має змогу приїжджати до нас, тому ми можемо бачитися наживо бодай кілька разів на рік.

Поки війна триває, я продовжуватиму старанно навчатись, щоб опісля зробити свій внесок в економіку України, адже вирішила, що саме тут хочу жити і реалізовувати себе. Бажаю Вам всього найкращого,

З повагою, Анастасія

У Пам'ять • In Memory Of

In remembrance of our dear uncle, Bernard (**Bernie**) **Krawczuk**, a very special person to us, we are contributing \$1,000 to the UNWLA Scholarship Program.

*Dr. Viktor K. Decyk and Dr. Betsy Newell Decyk
Culver City, CA*

У пам'ять бл. п. **Ольги Тритяк** складаємо по \$100 на Стипендійну Акцію СУА через 98-й Відділ СУА. Родині висловлюємо щирі співчуття.
Надя Яворів

Люба Більовщук

Пожертви від 31 серпня до 30 вересня 2023 р. Donations from August 31 to September 30, 2023

\$1,000	Dr. Viktor Decyk & Dr. Betsy Decyk (98)
\$550	Adrian & Larissa Dolinsky (86)
\$450	UNWLA Branch 96
\$400	Christine Bonacorsa (86)
\$350	Lieda Boyko (56)
\$110	Christina Fedun (98), Christine Fuga Gerbehy (98), Lilia Pavlovsky (98)
\$100	Luba Bilowchtchuk (98), Nadia Jaworiv (98)

Thank you for your generosity.
Щиро дякуємо за Вашу благодійність.

*Люба Більовщук, член Комітету стипендій СУА
UNWLA Scholarship Committee Chair 1993–2002*

UNWLA, Inc. Scholarship / Children-Student Sponsorship Program

P.O. Box 24, Matawan, NJ 07747-0024
Phone/Fax: 732-441-9530
nazustrich@verizon.net

СУА / UNWLA

BAVUSI FUND • ФОНД БАБУСЬ

\$1,500 Branch 107

ORPHANS FUND • ФОНД СИРИТ

\$1,500 Branch 107

\$100 Branch 118

OUR LIFE PRESS FUND ПРЕСОВИЙ ФОНД «НАШОГО ЖИТТЯ»

\$50 Christine Bonacorsa as a thank-you to Rona Safian for help

UNWLA Branch and Regional Council Donations for the Give Hope the Tools Campaign (launched July 5)

Пожертви від Відділів та Округ СУА
для кампанії «Інструменти для
надії» (яка почалася 5 липня)

\$33,000 Branch 120

\$16,000 Branch 107

\$10,000 Branch 137

\$8,000 Branch 91

\$6,000 Branch 136

\$4,000 Branch 98

\$3,000 Branch 30; Branch 73;
Branch 139

\$2,100 Branch 12

\$2,000 Detroit Regional Council;
Philadelphia Regional
Council; Branch 10;
Branch 56; Branch 76

\$1,410 Branch 17

\$1,300 Branch 129

\$1,000 Branch 135

\$800 Branch 96

\$700 Branch 50

\$550 Branch 88

\$500 Branch 113

\$200 Branch 96

СУА вітає нову координаторку з комунікацій

Анна Березняк є новим координатором з комунікацій Союзу Українок Америки. Анна народилася і виросла у Києві. У 2013 р., усього за кілька місяців до початку Революції Гідності, переїхала до Торонто, Канада. Залишатися осторонь від революційних подій вона не могла, тому приєдналася до української громади під час акцій протестів. Пізніше Анна стала волонтеркою: з різними ініціативами підтримувала Україну та активніше приєднувалася до розбудови місцевої громади.

Десятирічний досвід з маркетингу, який набула в Україні, Анна успішно використовувала для допомоги у розбудові онлайн-спільноти «Українці в Торонто», що була орієнтована на канадську місцеву громаду. Після переїзду до Сполучених Штатів Америки зі своєю родиною, Анна продовжила волонтерську діяльність у місцевій українській громаді. Зараз вона активно працює з Україно-Американською Координаційною Радою і допомагає у підготовці «Українського саміту дій». Анна є активною союзницею та офіційно приєдналася до СУА, щоб розвивати маркетингові комунікації нашої організації.

UNWLA Welcomes New Communications Coordinator

Anna Bereznyak, the UNWLA's new Communications Coordinator, is based in Austin, TX. Anna was born and raised in Kyiv and moved to Toronto, Canada, in 2013, a few months before the Revolution of Dignity. When the revolution began, she couldn't stand by idly and joined the Ukrainian community during the protests. Later, she started volunteering on various initiatives in support of Ukraine and became more deeply involved in community-building.

Anna effectively leveraged her decade-long marketing experience from Ukraine to help build the online community "Ukrainians in Toronto" for all local Ukrainians. After relocating to the U.S. with her family and settling down, Anna continued her volunteering efforts within the local Ukrainian community. Currently, she is actively involved with the Ukrainian American Coordinating Council and is assisting in organizing the Ukraine Action Summit. Anna is an active Soyuzianka and has joined the UNWLA national team to contribute her expertise in marketing and communications.

OLENA ZELENSKA: Global Focus on Ukraine Must Continue

Irene Jarosewich, Branch 75, Maplewood, NJ

During her visit to Georgetown University in Washington, DC, on September 21, First Lady of Ukraine Olena Zelenska called for the world not to ignore the ongoing war in Ukraine. “I understand that there may be some fatigue. However, to turn away your eyes would mean to turn your back on your own future. No one can ever feel safe in a world where might is right, where only those who are strong are in charge,” said the First Lady, continuing “... we know that evil, that aggression must be punished. ... This is what our country is fighting for. I believe that, with the help of people who care about the fate of the world, this peace will come.”

Olena Zelenska’s visit to one of America’s oldest and most prestigious universities was hosted by the Georgetown Office of the President and the Georgetown Institute for Women, Peace, and Security (GIWPS). University President John J. DeGioia welcomed and introduced Ukraine’s First Lady. GIWPS Executive Director, Ambassador Melanne Verveer, after offering her welcoming remarks, moderated a discussion with Olena Zelenska.

World Federation of Ukrainian Women’s Organizations (WFUWO) UN Representatives Martha Kichorowska Kebalo and Irene Jarosewich, who during the past decade have worked with Ambassador Verveer on several efforts related to women in Ukraine, were invited to attend the First Lady’s presentation in the nation’s capital. Both WFUWO Representatives are also members of the UNWLA – Martha of Branch 64 (New York) and Irene of Branch 75 (Maplewood, NJ).

Speaking for almost 45 minutes to an audience of close to 650 students and 100 special guests in Gaston Hall on the university campus, Olena Zelenska explained the dire conditions that currently confront students in Ukraine. The school year began in September very differently in Ukraine than in the U.S. Instead of the traditional celebration of the beginning of the school year, many first-graders attended their first day of school in bomb shelters. “And only one-third of Ukraine’s children go to a school ... if there is no bomb shelter in the building, children cannot

attend ... instead, they receive instruction through distance learning,” she explained.

Furthermore, more than 80 universities have been damaged or destroyed by airstrikes since Russia’s full-scale invasion of Ukraine in February 2022. She expressed hope that soon there will be a Ukraine where university students can study in a peaceful environment, such as the one offered to Georgetown students.

During the event, the First Lady gave the university a gift of 260 Ukrainian books, a project of the Olena Zelenska Foundation that she initiated. The “Ukrainian Bookshelf Project” has shared Ukrainian literature with libraries in 40 countries in an expanded effort to bring information about Ukraine to a wider audience. She also noted that “as our people are fighting for survival, so are our books. Dozens of libraries have been burned down by Russian missiles.”

She added that “people are reading books in bomb shelters during air raid alerts ... books provide a mental escape ... you will see books in the hands of our internally displaced people because certain books remind them of home ... you will see our soldiers reading in the trenches because this is, at least for a few moments, normal life again.”

The First Lady spoke with Ambassador Verveer about the significant role women play in defending Ukraine: “Ukrainian women are everywhere, a demonstration of equality that’s become more apparent during the war.” And despite extreme conditions, Ukrainians stay resilient, she noted, describing the ways in which the Ukrainian people remained strong during tragic times: gratitude and making connections with each other and with supporters worldwide.

Olena Zelenska was honored with the 2022 Hillary Rodham Clinton Award, given to recipients recognized for their exceptional global leadership, for advancing women’s rights and working toward creating a more peaceful and secure world. Last December, the First Lady could only be acknowledged virtually. However, on this September afternoon, she was given last year’s award in person.

“The award recognizes First Lady Zelenska’s exceptional leadership and her tireless efforts to rally the world to support Ukraine and its struggle for human rights, freedom, and democracy against the brutal assault,” said Ambassador Verveer as she presented the award to the First Lady.

After the event in Gaston Hall, Olena Zelenska met briefly with Ukrainian students in Georgetown’s Riggs Library. “We want you to come back home,” she said. “Of course, security is first, and that is why we are fighting for our long-awaited victory so that all our children and all our adults can come back.”

Martha Kichorowska Kebalo noted the First Lady’s comments about the strong ties that bind Ukrainians together no matter where they live: “The world is impressed by the ability of Ukrainians to swiftly organize and unite in common cause. However, historically, this is not a new phenomenon. As a result of unfortunate economic and political events, more than five waves of immigrants and refugees have left Ukraine during the past 125 years, numbering in the tens of millions of souls. Each influx was welcomed in countries worldwide by those who had arrived earlier. This inter-generational and transnational network is a long-standing tradition among Ukrainian émigrés who never lost their love for their homeland. And our organization, celebrating its 75th anniversary this year, is an example of this tradition of unity.”

On her third visit to the U.S. in as many years, Olena Zelenska had traveled to Washington, DC, with her husband, President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy, who met with President Joe Biden and members of Congress on the same day. Later, both made a joint appearance at the U.S. National Archives. The President and First Lady arrived in Washington, DC, from New York City, where a few days earlier President Zelenskyy had addressed the UN General Assembly and the UN Security Council. The First Lady addressed an event dedicated to discussing the kidnapping of Ukraine’s children by Russia, an act already identified as a war crime by the International Criminal Court.

Photo: Georgetown University Media Center

Olena Zelenska at the podium during the Georgetown University event.

Photo: Georgetown University Media Center

Melanne Verveer (left), Olena Zelenska, and John J. DeGioia during the award presentation.

Photo: Anon

Irene Jarosewich (left) and Martha Kichorowska Kebalo in Gaston Hall.

ГОЛОДОМОР

Оксана Бризгун-Соколик, почесна голова СФУЖО

Ніби знаємо багато про Голодомор. Відзначаємо щорічно цю трагічну подію, ставимо свічку у вікні... Але властиво, як мало ми знаємо. Чи знаємо, скільки загинуло мученицькою смертю з голоду дітей, жінок, цілих родин? Чи уявляємо, скільки могло померти майбутніх поетів, письменників, мистців, науковців, винахідників, композиторів? Чи ми свідомі, що кількість загиблих не є тільки числом у статистиці, а кожна одиниця з тих мільйонів є людиною, яка жила, працювала, любила... яка хотіла жити... Чи дитина, яка не встигла навіть побавитися, бути попещеною своїми батьками...

Чи багато літератури маємо на цю тему? Може маємо, але скільки з того є доступним неукраїнському читачеві?

Перший голодомор був в роках 1921—1923. Його сплянував Ленін для «перевиховання» укра-

їнського селянства, яке не хотіло вступати до радгоспів і комун. Це була конфіскація збіжжя та вивіз його до росії. Масове знищення українського населення було головно у південних областях. Забрали все, що люди мали. Представник місії Нансена* говорив про 7 млн голодних. Захід обізвався. Іноземні добродійні організації у 1922 р. почали допомагати тим, хто голодував.

Однак це не був перший голод в Україні. В Америці вийшла у 1920 р. брошура «Inhuman Blockade Strangling a Nation: Pestilence and Famine Threaten Existence of 45,000,000 Souls — Their Civilization is being blighted — It is the Nation of Ukraine». Вона містить кілька статей, серед яких звіт Червоного Хреста про ситуацію в Україні, лист з України, молитва жінок та інше. Один із примірників брошури знаходиться в архівах Українського Музею (The Ukrainian Museum-Archives) у Клівленді.

У молитві українки звертаються до жінок світу: «*The Union of Ukrainian Women addresses the following appeal to women throughout the world: — Dear Sisters: For two years the Ukrainian people have been fighting against their enemies for the right to live; for an independent Ukraine; but the Powers will not recognize that right and are prolonging this sanguinary war... Every Ukrainian woman has risen in defence of her native home against the hereditary enemies... We do not ask for material aid. Our country is rich in corn... but we address ourselves to you our Sisters, and implore you to make your voices heard in your Governments, and to insist that the prohibition of the export of medicines and sanitary supplies to Ukraine shall be removed... our husbands and our fathers fall on the field of honor; epidemics are spreading; we have not the facilities necessary for saving our wounded and sick; they perish for want of medical aid, for it is forbidden to send medicines and dressings into Ukraine...*»

В іншій статті Фішер Еймс, уповноважений Американського Комітету Червоного Хреста в Європі, пише: «*During the past year 25 per cent of the children between one and five years of age died for the want of food... All the inhabitants of the cities are living on the verge of starvation and ten per cent of*

Обкладинка, створена Б. Крюковим до книги «Марія» видавництва М. Денисюка у 1952 р. (Буенос-Айрес, Аргентина).

the peasants are destitute... Hundreds of thousands individuals are separated from their families or homes and of those fortunate enough to have a roof over their heads many have little else...»

У брошурі є лист-прохання Голови Директорії УНР Симона Петлюри: *«President Petlura, Ukraine, asks allied council to lift blockade... Since December, 1918, the Ukrainian Peoples Republic has been continuously in a bloody struggle with the Bolsheviks. By her own power, and without any outside assistance... The struggle, however, finds a great obstacle in the blockade, which by the order of the Supreme Council of the Allied Powers was instituted against Soviet Russia, but was applied against Ukraine as well...»*

Мені здається дивним збіг обставин. Сто років тому Симон Петлюра просив захід забезпечити ліками Україну. Зараз президент Зеленський просить закрити небо від ворога. Тоді просили медицину, тепер просять зброю... Захід не відчуває конечні потреби людей, які живуть день за днем у війні, сплять у підвалах з молитвою, аби дочекатися завтрашнього дня, мати воду, шматок хліба і не чути вибухів ракет.

Ледве десять років минуло, як був голод у роках 1921—1923, як настав страшний Голодомор 1932—33 рр. Скільки мільйонів людей загинуло — досі не маємо остаточної, хоча б приблизної, кількості. Хоч ніби і маємо докази. Іван Коляска у своїй книзі «Два роки в Радянській Україні» пише (с. 111): *«Після того, як відкрили злочини Сталіна, в часі XX Конгресу в 1956 році, видатний український поет Малишко встав на засіданні Спілки Письменників і вимагав публічно, щоб засудити Молотова, Кагановича та Маленкова за смерть 10 мільйонів населення в часі голоду в 1932—33 рр. Число 10 заскочило присутніх і вони питали, звідки він знає. А він спокійно відповів, що з офіційної недрукованої державної статистики. Ніхто не заперечував, ніхто не назвав неправдою...»*

У своїх споминах Вінстон Черчилль згадує зустріч зі Сталіним. Коли він запитав, які страти принесла колективізація і її наслідки, Сталін показав всі десять пальців на своїх руках.

Анна Семенюк у своїй книзі «Демографічна ситуація в Україні — національна трагедія» розповіла, що Німецьке Посольство в Москві у 1933 р. повідомило про 10 млн жертв голодомору.

Письменник Михайло Потупейко, який десятилітнім з родиною ледве пережив голодомор, був

арештований німцями і втік по дорозі до концентраційного табору. Потім переховувався, але потрапив у Сталіногорський концентраційний табір. Дожив до Незалежної України і поміж його літературними творами є оповідання про голодомор. Ось кілька уривків з оповідання «Жменька чорного насіння» про один день з життя Миколки. Мама його заслала до сусіднього села подивитися, чи тітка і її родина ще живі. Він пішов з другом Івасиком і на їхньому шляху був цвинтар: *«Перед ними біля воріт, які певне вже давно не відчинялися, сиділа жінка. Її біла полотняна сорочка відтіняла зчорніле, як давно вичинена воляча шкіра, лице з заплющеними очима. Ліва рука підтримувала дитину, що лежала в пелені, а права оперта ліктем на коліно, благально тягнулася вперед. Здавалося, жінка закаменіла. Микола моторошно, не мигаючи очима, дивився на неї. Ось пальці її правиці заворушилися. Хлопець вибрав з куточків своєї кишені соняшникове насіння (трошки — жменька) і обережно, щоб не доторкнутися до жовтих скоцюрблених пальців, висипав на зігнуту долоню.... її чорні довгі вії ворухнулися, повіки піднялися! Рука раз-другий конвульсійно смикнулася вперед!...Жах скував хлопця... Нічого немає, тітонько, їй Богу, немає... зусильно здавлюючи ридання... ось дивіться, не-ма-є... і хлопець поквапливо дрижачою рукою вивертає кишеньку.... Приголомшені страшною зустріччю хлопці попленталися далі... Тією ж самою стежкою повертались. Прямо перед ними, на тому самому місці, лежала жінка. Та сама. Ліва рука відкинута набік, а права так само скарлючена, як і в день. У ній, ніби купка чорних жучків, трималось насіння... коло її білої сорочки незграбно вовтузилося маленьке дитинча-дівчинка...»* (Зі збірки «На далекому острові», Вінниця, 1997.)

У другому оповіданні «Сашко-дикун» півживого Сашка кидають на віз і везуть з мертвими на цвинтар. Сашко опинився в ямі... Але цвинтар відвідувала бабка Синецька, яка рятувала ще живих. Помогла Сашкові решткою сил вилізти з ями, допомогла підійти до скирти соломи, в якій заховала повно гороху. Взяла з нього обіцянку, що буде їсти жменьками — не більше, щоб не померти. *«“Бувай здоров, лебедику! Храни тебе, Мати Божа!” Вона осінила його хрестом і помаленьку подибила в темряву, в бік села. Ішла. І хоч змучені ноги підкошувалися від втоми, серце співало в радості: “Сього дня многоскорбного ще одну безвинну душу двоєкратно спасла від лютої смерті”...»*

Марки із серії, про яку у книзі, виданій Фінансовим Ресортом Виконного Органу УНР у 1949 р., написано так: «У червні 1923 видала советська окупаційна влада в зв'язку з голодом в Україні добродійну серію...у Берлінській державній друкарні з написом "Пошта У.С.Р.Р." і "Допомога голодуючим." Це єдині українські марки з написом українською мовою, видані в т.зв. Українській Соціалістичній Радянській Республіці. Всі інші марки з українською тематикою... мають російські написи та видані всесоюзним поштовим управлінням».

Першим твором про голодомор у нашій літературі була «Марія. Хроніка одного життя» Уласа Самчука. Книга присвячена «матерям, що загинули голодовою смертю на Україні в роках 1932—1933», написана у Празі, видана у Львові 1933 р. У ній — про життя неграмотної сирітки до дня її смерті. «Коли не рахувати останніх трьох, то Марія зустріла і провела двадцять шість тисяч двісті п'ятдесят вісім днів... Стільки разів для неї сходило сонце, стільки разів переживала насолоду буття, стільки разів бачила або відчувала небо, запах сонячного тепла й землі...» Це перші слова твору, про який Євген Онацький у передмові до першого видання написав: «Ні, зовсім не хроніка... "Марія" — твір мистецтва, а не хроніка — тут кожний рядок сутній, тут кожна подія тільки така, що щось характеризує, щось з'ясовує, щось психологічно підготовляє, усе несутнє з цим усувається, і минають роки повні подій: "Дні мов краплі падали з пораненого життя. Минув рік..."»

У книжці читаємо: «Одного разу по селу помітилися комсомольці. Пішли з хати до хати, з комори до комори, з повітки до повітки, з льоху до льоху. Не минули ні одної дірки. Рили землю, рвали помости, валили печі... Кров стигне в жилах, коли в старій Грущихи, що має 70 з чимсь років, забирали горщик гречки. "Діти, — казала вона старим беззубим ротом. — Господи, Божа Мати... — та ж у мене нічого більш не має..." Забрали гречку, забрали шматок хліба, жменю пшона, кусок гливікого коржа, десять картоплин... Бо Москва вимагала "хліба"..."»

До Марії прийшов Гнат, перший її чоловік. Марія немічна від голоду, лежить у ліжку: «Розплющила очі. Дивиться на зустріч сонцю, витягла суху кістляву руку і потягнула її далеко від себе. — Сонце! — каже вона. — Сонце!.. Дивися, Гнате. Яке сонце. Бачив ти коли таке сонце?... Гнат усміхається. Опісля зіймає свою руку, бере в неї Марію, ту, що до сонця знялася. І лагідно, довго цілує її. Цілує і говорить: — Цілую руки у матері. Цілую святість велику. Цілую працю! Маріє! Маріє!...

...На небі горить велике жагуче світло. Пливуть по синьому хмаринки, з поля дихає вітром і несе запахи вогкої землі... 26258 день. Марія перегортала останню сторінку своїх днів. Усе була між своїми, усе чекала на Гната. Тридцять днів гаснула Марія, покинута, одинока. Сонце, що заходило, не забуло Марії, заглянуло до неї і довго цілувало її жовте сухе обличчя... Гасне поволі місяць. Одна за одною зникають з голови думки і не повертаються. Грузнуть і плющуються очі. Холонуть засохлі уста. Западають груди... З напруженням рветься останній нерв... Серце робить останній удар... Ніч. Без початку і кінця ніч. Ніч вічності.»

Твір про страшні жорстокі події повний лірики, поезії. Його переклад на німецьку мову у день видання пропав під бомбами війни. У Франції переклад на французьку мову комуністи вилучили з полицок. У Канаді д-р Рома Франко, відповідальна за слов'янський відділ Саскачеванського Університету, побачила там брак української літератури, доступної студентам. Тому зробила переклад

Продовження на с. 38

Rhea Clyman: The First Western Journalist to Expose the Holodomor

Sophia Isajiw

This basic 5W fact sheet was created for classroom use by Sophia Isajiw, from a source article shared by permission of Jars Balan, Canadian Institute of Ukrainian Studies (CIUS), University of Alberta, whom the author gratefully thanks, and other research documents. It is part of the series “Holodomor Heroes: Truth Tellers, the first journalists to write about the Holodomor” (<https://education.holodomor.ca/holodomor-heroes/>) and is reprinted here by permission of the author and the Holodomor Research and Education Consortium (HREC), for which it was created for educational purposes. Reprints by permission of the author.

Our Life is grateful to Sophia Isajiw and the HREC for their collaboration in allowing us to reprint this information.

WHO A talented, young, fearless, self-taught Canadian reporter with a disability. Rhea Clyman (1904–1981) was a ground-breaking female journalist who became a foreign news correspondent at a time when it was almost unheard of for women to do so. Born Rachel Gertrude Clyman in Poland in 1904 (which was then part of the Russian Empire), she moved to Toronto two years later with her poor immigrant Jewish family. At the age of six, she lost part of her leg in a streetcar accident.

WHAT Rhea Clyman became the first western journalist to witness and report on the starvation in Ukraine, making a journey by car in September 1932 through the agricultural heartland of the Soviet Union during the Holodomor. She previously spent a month travelling in the Soviet Far North, where she encountered Ukrainians who had fled from famine conditions in their homeland or who had been exiled and were being ruthlessly exploited as slave labor. Her accounts of her two trips were published in 44 feature articles in the *Toronto Telegram* newspaper from September 1932 to June 1933. Of these, 21 were front-page stories.

WHEN She arrived in Moscow in late December 1928. Many newspapers sent journalists to the USSR for short stints, but Rhea became fluent in Russian and established herself as a freelance correspondent with a distinctly independent point of view.

WHERE In late summer 1932, Rhea travelled by car south from Moscow to Kharkiv – then the capital of Ukraine – through the North Caucasus region, past Stalin’s birthplace in Gori, Georgia, to Tiflis (Tbilisi), Georgia. Along the way she passed through the southeastern Ukrainian cities, towns, and villages of Izoum (currently Izium), Slavnsk (Sloviansk), Artemowsk (Bakhmut), Gorlova (Horlivka), and Stalino (Donetsk) before going on to Rostov, the Don Cossack region, and Krasnodar in the Kuban, and then on to Tiflis (see *Rhea Clyman’s travel map*).

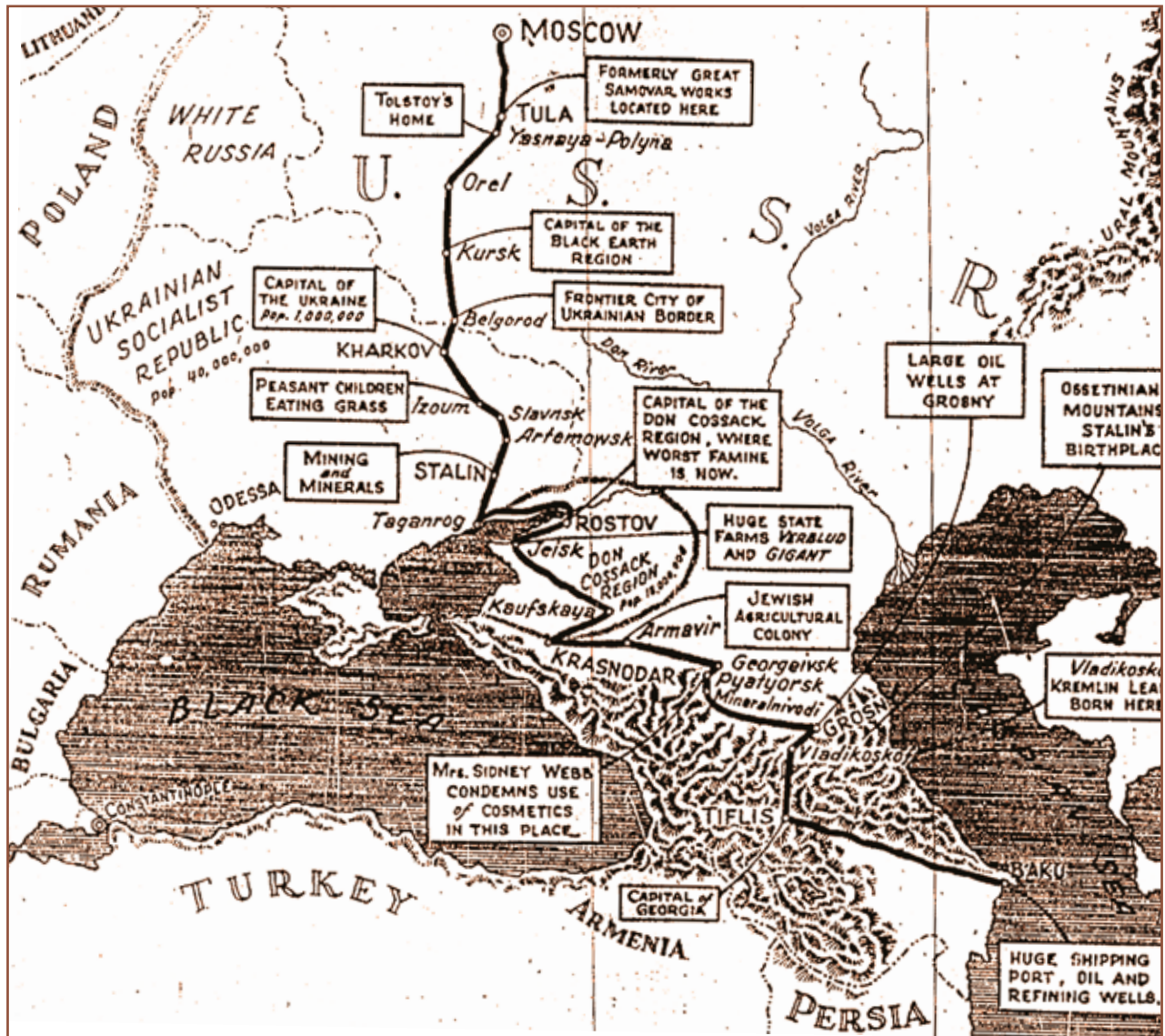
WHY Rhea Clyman left Canada for the USSR initially sympathetic toward the equitable society that the Bolsheviks had promised to create at the outset of Stalin’s first Five-Year Plan (1928). But her enthusiasm for the “Great Soviet Experiment” waned as she began to comprehend the scale of injustices and state-sponsored terror the Communist dictatorship was inflicting on its citizens. She began expressing a more critical attitude toward the Soviet government in two articles she published in *Macleans* magazine in the spring of 1932.

Photo: Winnipeg Free Press
Rhea Clyman

Toronto Girl's 5,000-Mile Trip Through Famine Lands of Russia

Rhea Clyman's travel map from Moscow through eastern Ukraine.

In June she made an unauthorized visit to the White Sea port town of Kem, closed to foreigners, to investigate whether political prisoners and exiles were being used as slave labor in the forestry and mining industries and to build the nearby Belomor or White Sea Canal.

She wrote five articles that she managed to get out of the country without Soviet censors being able to screen them, and which were published in London's *Daily Express* in late August and Sep-

tember 1932. These articles angered Soviet authorities because she described the exile of "many thousands of kulaks ... to the north since the collectivization of agriculture began." Working in horrific conditions, large numbers of them were from Ukraine, she stated.

Rhea Clyman understood that, if her articles were too critical of the Soviet government, they would not pass censorship and could jeopardize her ability to stay in Russia. Nonetheless, weeks later, increasingly disturbed by what she saw happening, she left by car on an ambitious road trip with two female companions, determined to see what conditions were like in the "Famine-lands," as Rhea called them, of Soviet Ukraine and the country beyond Moscow.

Aware of the challenges of such a trip, Rhea Clyman was committed to learning the truth about what was happening in the countryside and to finding out how ordinary Soviet workers and peasants (farmers) were being treated after 15 years of Communist rule.

Quoting Rhea Clyman

In Kharkiv, Rhea first reported seeing signs of the famine in Ukraine:

“We had been two days in Kharkov, but we were all anxious to get away. The great Ukrainian capital was in the grip of hunger. Beggars swarmed round the streets, the stores were empty, the workers’ bread rations had just been cut from two pounds a day per person to one pound and a quarter.”

— *Rhea G. Clyman*, “Girl from New Toronto Begg Bread in Russia Father Lured by ‘Job,’” *Evening Telegram*, May 15, 1933, p. 3.

“The villages were strangely forlorn and deserted. I could not understand at first. The houses were empty, the doors flung wide open, the roofs were caving in.... When we had passed ten, fifteen of these villages I began to understand. These were the homes of those thousands of expropriated peasants — the kulaks — I had seen working in the mines and cutting timber in the North.”

— *Rhea G. Clyman*, “Children Lived on Grass Only Food in Farm Area Grain Taken from Them/Mile After Mile of Deserted Villages in Ukrain[e] Farm Area Tells Story of Soviet Invasion,” *Evening Telegram*, May 16, 1933, 1, p. 36.

In the Ukrainian village of Isoomka, villagers asked her to take a petition back to the Kremlin on their behalf and that of the surrounding villages:

“Tell the Kremlin we are starving; we have no bread! We are good, hard-working peasants, loyal Soviet citizens, but the village Soviet has taken our land from us. We are in the collective farm, but we do not get any grain. Everything, land, cows and horses, have been taken from us, and we have nothing to eat. Our children were eating grass in the spring ...”

“I left this village with the determination that their petition should not only be heard in the Kremlin, but by the rest of the world also. Stalin was building Socialism in one country, and peasant children were eating grass outside the doors of his Socialist cities.”

— *Rhea G. Clyman*, “Children Lived on Grass Only Food in Farm Area Grain Taken from Them/Mile After Mile of Deserted Villages in Ukrain[e] Farm Area Tells Story of Soviet Invasion,” *Evening Telegram*, May 16, 1933, 1, p. 36.

When reading Clyman’s articles, and those by other journalists of this time, it is important to note that:

- The term *Holodomor* was not used commonly until later decades. In Rhea Clyman’s writings she refers to the Holodomor instead as the “Famine” or “Famine-lands.”

- At the time of Clyman’s writings, central and eastern Ukraine were under Soviet rule, which meant under the control of neighboring Communist Russia. It was common usage among journalists in the 1930s to refer to Ukraine as “Russia” and use the Russian spellings of Ukrainian city names since this was an expectation of Soviet officials and because much of Ukraine had been part of the Russian Empire prior to 1917. Thus, Rhea Clyman writes about the “Famine-lands of Russia” when referring to her three-week trip driving south from Moscow through eastern Ukraine and the Kuban region of the north Caucasus, which was heavily settled by Ukrainians.

Recommended Articles

Written by Rhea Clyman about the Holodomor:

“Dares Warning of Death to Discover Grim Secret of Russia’s Famine-Land: Woman Takes Unmapped, Hazardous Trail Despite Dissuasive Efforts of Soviet and Embassies.” *Toronto Evening Telegram*, May 10, 1933, pp. 1-2.

UA Moderna Journal, 22.11.2014, <http://uamoderna.com/shafka-dok/balan-rhea-clyman-holodomor>

“Wife of Communist Boss Brags to Starved Women About Her Well-Fed Lot: ‘Strange,’ Russian States to Canadian Girl, ‘Your Workers Eat Meat and White Bread.’” *Toronto Evening Telegram*, May 17, 1933, pp. 1 & 3.

UA Moderna Journal, 22.11.2014, <http://uamoderna.com/shafka-dok/balan-rhea-clyman-holodomor>

Additional information about Rhea Clyman:

- McMaster, Geoff (November 22, 2019). “Historian reveals story of Canadian journalist who chronicled horrors of Holodomor.” University of Alberta.

- Feduschak, Natalia A. (April 19, 2017). “New Chapters in the Ukrainian-Jewish Relationship Explored at Canada’s Limmud FSU (Part 1) – Rhea Clyman.” Ukrainian Jewish Encounter (UJE).

- Montgomery, Marc (December 2, 2019). “The Canadian who exposed the Holodomor.” Radio Canada International (RCI).

- Gladstone, Bill (April 14, 2019). “Rhea Clyman chronicled Soviet famine.”

- Masis, Julie (June 18, 2017). “How a female Jewish journalist alerted the world to Ukraine’s silent starvation.” *The Times of Israel*.

- Mosleh, Omar (November 23, 2019). “Meet the Jewish Canadian reporter who interviewed Nazi leaders and blazed a trail for women journalists.” *The Toronto Star*.

- Balan, Jars. “Rhea Clyman: A Forgotten Canadian Eyewitness to the Hunger of 1932,” in Victoria Malko (ed.), *Women and the Holodomor Genocide: Victims, Survivors, Perpetrators*. Fresno: The Press at California State University, 2019, pp. 91-117.

Editor’s note: *Dr. Malko’s publication is a collection of the papers presented at the Holodomor symposium of the same name, organized by UNWLA Branch 111 (Los Angeles) and held at California State University, Fresno, in October 2018. The UNWLA was a sponsor of the symposium.*

Sophia Isajiw is the assistant director of education of the Holodomor Research and Education Consortium (HREC) and a research associate at the Canadian Institute of Ukrainian Studies (CIUS) at the University of Alberta.

Teaching the Holodomor:

The UNWLA's Curriculum Materials and Visual Media Projects

Dr. Victoria A. Malko, Chair, UNWLA Holodomor Awareness and Education Committee, and member, Branch 111, Los Angeles, CA

November is Holodomor Memorial Month, when we commemorate the victims and honor the survivors of the genocide against Ukrainians perpetrated by Moscow's rulers past and present. The resurgence of Stalinism in Russia, the hybrid war against Ukraine that began with the Revolution of Dignity in 2013–2014, and the full-scale Russian war of aggression against Ukraine launched in 2022, ninety years after the Holodomor, demonstrate the continuity between Stalinist and neo-Stalinist attempts to subjugate Ukraine by non-lethal and lethal means. The genocide, which has never been prosecuted, is now being repeated. This has far-reaching global security implications. It represents a classic case of genocide denial, disinformation, and cover-up by the press and academia. It verges on the destruction of the identity of a nation, creating a national Stockholm syndrome.

To raise awareness among college and university students about the genocide edited out of history, The Press at California State University in Fresno is preparing materials for the study of the history of the Holodomor with primary sources. *Holodomor, the Genocide of the Ukrainians: A History with Sources* will be available online on the Canvas and Coursera platforms as an open education resource. This introductory college text consists of ten chapters, guiding the reader from the origins of Soviet genocide in the Leninist-Stalinist system to its effects on independent Ukraine, the role of politicians and journalists in the U.S., and the consequences of the denial that led to the Russian war of aggression against Ukraine and ongoing commission of genocide. Each chapter includes learning objectives, key words, summaries, and critical thinking questions. Learning activities invite students to analyze primary sources, photographs, and artworks, and to create historiographic essays with virtual museum exhibits.

The history of the Holodomor is approached from two perspectives: through a macro history of Ukraine in the 1920s and 1930s, intertwined with a micro history of Holodomor survivors. Links to historical documentaries, video recordings of interviews with witnesses, museum exhibitions, and historical maps are embedded in the text of the sourcebook. The materials can be used in lessons on the history of Ukraine of

the early twentieth century, special history courses that focus on the study of totalitarianism, twentieth century dictatorships, as well as courses in genocide studies, sociology, psychology, criminology, ethics, and philosophy.

Instructors can use ten archival documents and ten witness testimonies with questions for discussion to create lesson plans. Memoirs, diaries, and testimonies by Serhii Plachynda, Simon Starow, Anastasia Ly-syvets, Varvara Dibert, Oleksandra Kostyuk, Yuri Sambros, Oleksandra Radchenko, Anatoly Dimarov, Olexa Woropay, and Wasyl Barka are complemented with biographies and photographs from public as well as private family archives. The text can be used for a semester-long course. Selected activities can be incorporated in a single lesson or a sequence of lessons, depending on the instructor's goal. A bibliography is included, as is an appendix with descriptions of the stages of the Holodomor as genocide.

The idea to create new curriculum materials was conceived during meetings of the UNWLA Holodomor Awareness and Education Committee between November 2021 and February 2022, interrupted by the outbreak of the Russian war of aggression against Ukraine. Various approaches were considered. Vera Bej, the 1988 Pennsylvania Teacher of the Year, and Christine R. Shwed, former UNWLA education chair, presented their teacher–student workbook, *Genocide Never Again*, created in 2007. The printing and distribution of 500 workbooks for all Pennsylvania school districts was funded by the National Committee to Commemorate the 75th Anniversary of the Ukrainian Genocide of 1932–1933. Dr. Ihor Mirchuk of the Ukrainian Congress Committee of America wrote the concise history of the Holodomor, and Christine R. Shwed designed the book.

Dr. Olena Danylyuk shared *Holodomor Teaching Materials*, created in response to the governor's proposal that required eight hours of teaching genocides in the State of Michigan. The Holodomor was not included. Thanks to the efforts of the Holodomor committee, a four-lesson course was drafted for teachers and aligned with the Social Studies curriculum framework for Grades 9–12. The curriculum received positive feedback from teachers due to its

Serhii Plachynda with his parents in the early 1930s. Photo courtesy of Halyna Plachynda.

Miron Dolot (Simon Starow), 1960. Source: Miron Dolot Papers, Hoover Institution Library and Archives.

Seventh grade class, Taras Shevchenko School of Ukrainian Studies, Washington, DC, 1969. Back row, standing: Varvara Dibert; back row, seated, center: Irene Jarosewich; front row, left: Larysa Kurylas. Photo courtesy of Larysa Kurylas.

clear alignment with state standards. The materials include lesson plans, worksheets, and a slide presentation and are available in EduPath, an online platform for Michigan educators. The units covered the historical background of Ukraine, the geography of Ukraine and population loss, and disinformation and denial.

In the State of Illinois, which mandates the study of “the Famine-Genocide in Ukraine,” materials developed by Dr. Myron B. Kuropas in consultation with Dr. James E. Mace, titled *The Ukrainian Genocide Holodomor, 1932–1933: A Curriculum and Resource Guide for Educators*, has been in use.

In California, the framework for teaching world history in public schools was last updated in 2016, but the Holodomor as genocide was not included. An electronic version of a chapter titled “The Ukrainian Genocide” from the appendix to the *Model Curriculum for Human Rights and Genocide* is available on the California Department of Education website. It is a reprint of “Inhumanity: An Historical Overview,” Chapter 3 in the resource guide *Human Rights: The Struggle for Freedom, Dignity and Equality*, developed by the Connecticut State Department of Education in 1987. Thus, the need to revise and update sources for the study of the Holodomor as genocide became obvious.

Victor Rud, Esq., board member of the Ukrainian American Bar Association and chairman of its Committee on Foreign Affairs, has served as a consultant on the new curriculum materials project. In his presentation to the UNWLA Holodomor Awareness and Education Committee, he emphasized that propaganda and misconceptions have plagued efforts to present the Ukrainian historical narrative purified of Soviet lies. Mr. Rud stressed the need to demonstrate to the public why the atrocities of the Holodomor are significant for American and Western foreign policy and national security.

Representation of the Holodomor in visual media is a second project sponsored by the UNWLA. Lydia Bodnar-Balahutrak’s artworks bear witness to the Holodomor. A Ukrainian American artist from Houston, Texas, Lydia is a recipient of the Fulbright U.S. Scholar Award. Due to the war, her Fulbright Award was reassigned to Poland. With the University of the Arts in Poznan as her host institution, she pursued a study of socially and politically informed art created by young artists born in Ukraine now living in Poland. This month, to honor the victims of genocide, St. Andrew Ukrainian Orthodox Church in Los Angeles is hosting *The Holodomor Genocide Through the Eyes of an Artist* exhibition. Since the majority of Lydia’s artworks are in private and museum collections, this exhibition is a unique opportunity to see these artworks gathered into one presentation. The exhibition features selected works from the *Fragments* and *Another Kind of Icon* series, along with contemporary canvases.

Dr. Victoria A. Malko, founding coordinator of Holodomor Studies at California State University, Fresno, and member of UNWLA Branch 111 (Los Angeles) named in honor of Alla Horska, serves as chair of the UNWLA Holodomor Awareness and Education Committee. She can be reached at vmalko@csufresno.edu

Hunger: The Play

Emma Denson

In February 2022, I proposed a challenge to my directing mentor, Colm Summers: Around the World in 80 Plays. I wanted to learn more about international theatre, theatre history, and to improve my skills in pitching proposals of plays. The goal was to research a different country, through the lens of theatre, each week, pick a play by a playwright from that country, and pitch the play to my mentor. The week I proposed this project happened to be the same week that war erupted in Ukraine, so he asked me to study Ukraine as my first country.

In my research on Ukrainian drama, I stumbled upon an anthology of Ukrainian plays, one of which was Bohdan Boychuk's *Hunger*. The play dramatized the Holodomor, an atrocity I had heard little about prior to reading the play. As I researched images from the Holodomor, Boychuk's play took on even more meaning, and the war felt even more urgent. I presented a pitch about how I would direct *Hunger*, which my mentor had not read either. I told him I

wanted to find out more about the play, and about Boychuk himself, but there seemed to be very little scholarship about this incredibly gifted writer.

Determined to find out more, I searched the Internet for anyone connected with him. Eventually, I came across his In Memoriam, penned by a Ukrainian scholar and professor at UMass Boston, Askold Melnyczuk. I emailed him to ask if he could tell me more. He replied, connecting me with Virko Baley, who composed and wrote an opera based on *Hunger* called *Red Dawn*, and Maria Rewakowicz, who wrote the only book in English about Boychuk and a group of Ukrainian émigré poets and writers who congregated in New York City in the 1950s: The New York Group.

I interviewed Virko Baley over Zoom. Maria, on the other hand, worked at the local Ukrainian Museum, so I invited her for coffee in the East Village. Imagine my surprise when Maria's first words to me when I asked about Boychuk were, "Well what do you want to know about him? I was married to him." It was truly kismet to meet Maria, who would go on to become a true collaborator on this project.

The goal was to stage *Hunger* as a fundraiser for Ukraine, but this time, the play would be bilingual. The Ukrainian language had long been endangered under Soviet oppression, and the play, originally written in Ukrainian, felt like it demanded to be told, at least in part, in its native tongue. Maria and I combed through the play, deciding which characters and sections of the play made the most sense in Ukrainian, and then

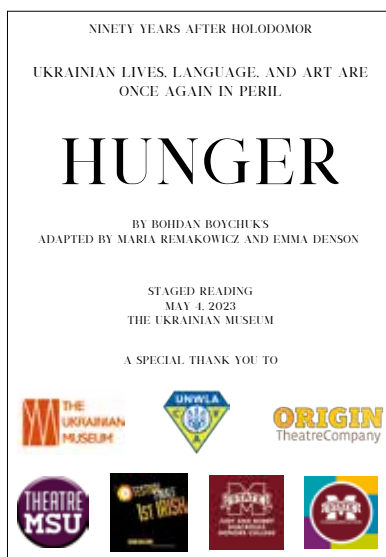
Photo: Emma Denson

The cast of Hunger performs a reading at the Irish Arts Center, January 2023.

Photo: Mary Claire McDaniel

The cast and crew of Hunger outside the Irish Arts Center, January 2023 (l-r): Aislinn Cain, Maryna Vogtsberger, Emma Denson, Julian Abelskamp, Isaiah Dodo-Williams, Alvin Christmas, Anne Guadagnino, Una Clancy.

Julian Abelskamp, Maryna Vogtsberger, Anne Guadagnino, and Kathleen Ritter (l-r) perform a reading of Hunger at The Ukrainian Museum, May 2023.

Maria translated some of the English back to Ukrainian. We applied for a large grant, which we didn't end up getting, but what it did do was force us to get serious about finding a team of people to make this happen.

Stephanie Bahniuk, a Ukrainian Canadian scenic and costume designer, joined the project after I met her through *A Midsummer Night's Dream* at Columbia University. Anna Volkova, a Ukrainian graphic artist who designed our beautiful poster, initially reached out to me on Instagram to see if I would purchase a print to support Ukraine, and was brought onto the team as our graphic designer. Maryna Vogtsberger, a Ukrainian actress and dancer who was introduced to me by a personal friend, was thrilled to be involved as her grandmother survived as a child victim of the Holodomor. Aislinn Cain, a childhood friend from Alabama who moved to New York a year after I did, was quick to join as a marketer and producer because her grandmother lived in Ukraine for a number of years, and her own family emigrated from there just a few generations ago. Suddenly, we had not only a full production team, but a community around the project.

The first reading of *Hunger* took place in January at the Irish Arts Center, at Origin Theatre Company's 1st Irish Festival 2023. The play was admitted into the festival on the grounds of the parallels between the Holodomor and the Great Hunger of 1847, both of which were political, and both of which eradicated millions of lives. The project received support from the Ukrainian National Women's League of America, without which the reading would not have been possible.

In March, I was commissioned to bring *Hunger* to my alma mater, Mississippi State University, as a director-in-residence for a week. There, I directed another reading of the play with current students in the theatre department, none of whom had heard of the Holodomor. I shared research images and walked through some of the historical context of the play with them. All of them told me they went home and did even more research, which broke their hearts even more for the characters they portrayed and the millions of people the characters represent. The residency concluded in two reading performances, both of which ended with a talkback and Q&A session with History Professor Dr. Stephen Brain. The residency raised awareness of the war in Ukraine and of the Holodomor in a community that was not as familiar with it.

May 2023 marked the second reading of *Hunger* in NYC, also funded by the UNWLA. The sold-out event was held at The Ukrainian Museum, which felt like a full-circle moment. Maria, Kalyna Cholhan Boychuk (Bohdan Boychuk's daughter-in-law), and the rest of the museum staff were incredibly supportive, and it was an honor to perform for the community there. As of early November, the cast was in residence in NYC to develop the play further as we start experimenting with a more realized staging of the piece.

This month, as we remember the 90th anniversary of the Holodomor, I am reminded more than ever of the importance of intercultural exchange and the power of the arts. Boychuk's play captures the horrors of the Holodomor, but also the hope that can be found even in the darkest of times.

Moving forward, our goal is to do the same. With continued support from organizations such as the UNWLA, The Ukrainian Museum, Origin Theatre Company, and Mississippi State University, we are hopeful that we will be able to fully produce this show, reaching a wider audience base and raising more awareness, and funds, for the ongoing war in Ukraine.

Emma Denson is an Alabama-born, Brooklyn-based director and writer of theatre. Most recently, she directed an Off-Broadway Development Workshop Reading of the new musical *Runaway Home*, starring Melissa Gilbert, Michael Park, and Abigail Breslin. She was a 2023 Berkeley Rep Ground Floor Artist, where she worked with LeAnne Howe and Colm Summers on *The Keening* (Co-Deviser/Associate Director). In June, Emma won best short at the Downtown Urban Arts Festival 2023 for her play, *Otis and Anna*, which she wrote and directed. In January 2023, she directed a reading of *Hunger* at the Irish Arts Center for the Origin Theatre Company's First Irish Festival; a second reading took place at The Ukrainian Museum in May. She wrote and directed the short play *sub[vert]way* as part of IATI Theater's *Mujerstory 2023*, and was recently a director-in-residence at Mississippi State University. Currently, she is also production manager for Raja Feather Kelly's dance/theatre group, the feath3r theory and the Development Associate at Origin Theatre Company. Selected credits: *The Keening* (Assistant Director, Irish Arts Center), *The Taming of Kate* (Director/Deviser, Triskelion Arts), *I Love You, You're Perfect, Now Change* (Director, Stagedoor Manor), *Emily* (Director, The Chain), *A Midsummer Night's Dream* (Assistant Director, Classical Theatre Harlem Young Company), *Blanche and Stella* (Assistant Director, Columbia University), *Top Hate* (Director, Staged Reading at Arts on Site), *The Messages* (Assistant Director, BRICLab Residency), *Wedding of the Painted Doll* (Director, Staged Reading at Polaris North).

www.emmadenson.com

Сенча як дзеркало великої трагедії УКРАЇНСТВА

Володимир Сергійчук, завідувач кафедри історії світового українства Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор історичних наук, професор

Автор допису вже кілька років поспіль є бажаним гостем в українській громаді Нью Йорку в осінні дні, коли все українство вшановує пам'ять жертв Голодомору-геноциду 1932—1933 рр. До організації зустрічей з ним охоче долучаються союзники Округу Нью Йорк США. Цікаві та змістовні бесіди науковця містять підтвердження того, що справжня кількість жертв Голодомору-геноциду українського народу у 1932—1933 рр. суттєво більша, ніж загально визнані 3,5 млн, і сягає понад 10,5 млн.

Фото: Александр Вайнербергер

Трагедія Голодомору-геноциду українців відбилася у багатьох свідченнях – найвражаючими є спомини очевидців, якими передається вся палітра великої загрози для існування нашої нації. Саме живе слово давало можливість відчутти всю розпуку бездержавної нації, якій більшовицька Москва мстилася за вічне прагнення волі.

Проте не менш важливими є й документи, які стверджують усе сказане людьми, що вже дивилися в очі голодній смерті. Особливо ж вони цінні для встановлення кількості втрат українства в 1932 – 1933 рр. Скажімо, книга реєстрації на спецпоселенні в Оскарівці в Казахстані за 1936 р. дає можливість не тільки переконатися в незламності депортованих сюди взимку 1933 хліборобів Кубані, котрі вперто признавалися до своєї української нації, а й дізнатися про їхні втрати – з-понад десятків тисяч вивезених залишалося лише кілька тисяч... Скільки ж нащадків запорожців зі станиць Полтавської, Уманської, Іванівської, Незамаївської, Староджереліївської, Поповичівської, Канівської та інших загинуло в дорозі, скільки в казахському степу – поки що не встановлено.

Дуже важко визначити кількість жертв Голодомору і в Україні, бо ж далеко не скрізь збереглися навіть зафіксовані тоді свідчення

про смерть невинно убієнних. А що вже казати про долю тих голодних, безіменні тіла котрих у кращому випадку стягнули у величезні могили біля залізничних станцій, річкових портів чи прохідних великих будов на кшталт Дніпрогесу – інші ешелонами вивозилися, скажімо, з Конотопа чи Дніпропетровська в східному напрямку. А скільки часу ще виорюватимуться біля польових шляхів кістки невідомих жертв цього страхітливого злочину. Чийсь же замулилися у водах Дністра чи Збруча, в поліських болотах, коли голодні українці пробували вплав добратися з «комуністичного раю» до капіталістичного світу за шматком хліба.

За рідкісним випадком збереглися матеріали про рух населення протягом 1920—1930-х рр. лише в окремих населених пунктах. І саме такі документи показують, наскільки неповна радянська статистика щодо втрат у період Голодомору-геноциду. Один з таких прикладів – Сенча Полтавської області. Щодо зазначених втрат у цьому населеному пункті, котрий у 1930-ті роки був районним центром, у Вікіпедії вказується про щонайменше 281 жертву. Але чимало можемо довідатися з аналі-

зу руху населення за первинними документами, які збереглися в Державному архіві Полтавської області. Всесоюзний перепис населення 1926 р. зафіксував у Сенчі 3322 особи. З того часу щороку тут чисельність мешканців збільшувалася – аж до 1932 р. приріст коливався в межах 58 – 81 особа. Народжувалося по 128 – 152, а помирало – вдвічі менше. Тож на початок 1932 р. населення Сенчі сягнуло 3669 мешканців. І, попри те, що тоді різко впала народжуваність і зроста смертність, на початку 1933 в цілому додалося ще 11 жителів.

Роки	Народилося	Померло	Приріст	Мало б бути
1926	—	—	—	3322
1927	140	70	70	3392
1928	128	70	58	3450
1929	140	70	70	3520
1930	152	71	81	3601
1931	133	65	68	3669
1932	95	82	11	3680
1933	50	532	— 482	3198
1934	48	42	6	3204
1935	97	23	74	3278
1936	104	41	63	3341
1937	132	41	91	3432
1938	123	52	71	3503
1939	—	—	—	2555
Різниця до початку 1932 р.				— 1114

Але в 1933 р. все змінилося: народилося втричі менше порівняно з середніми даними попередніх років, а тільки зафіксованих смертей було майже у вісім разів більше. Скільки сенчан відійшло у засвіти без оформлення через сільську раду – ніхто не встановлював. Однак завдяки збереженим документам можемо констатувати, що втрати набагато більші (майже в чотири рази), бо мало б бути на час Всесоюзного перепису 1939 р. 3503 жителів, а було тільки 2555. З них народжених у 1933 залишалося 22, у 1932 – 31, у 1931 – 42, 1930 – 53, 1929 – 50, 1928 – 47, 1927 – 51... Якщо віднесемо на природні втрати до 1932 р. 10 %, то все рівно виникає закономірне запитання: «А де ще 458 дітей з 838 народжених у 1927 – 1933 рр. (а це понад 45 %)?».

Цей приклад – непоодинокий. Скажімо, в Хоцьках Київської області нарахували до 3000 жертв Голодомору-геноциду, з яких місцеві краєзнавці встановили імена майже 1200. А свідоцтв про смерть за 1933 р. у Державному архіві Київської області перехову-

ється лише 643... А що вже говорити про більшість сіл України, де не збереглося жодних записів актів громадянського стану?

Тому й доводиться шукати різні первинні документи, які можуть підтвердити катастрофічну смертність українців, особливо дітей шкільного віку. Наприклад, подекуди збереглися окремі матеріали, які вказують на наявність учнів початкової школи в різні роки. Так, у журналі 1-го класу Лозівської школи (тепер – у межах міста Ромни Сумської області) з вересня 1932 р. фіксувалося до 38 учнів, в травні 1933 – лише 22, з яких на 1 вересня 1933 залишилося 20... Тобто, ті ж 45 % нестачі школярів.

У вересні 1932 р. до перших класів Петриківського району Дніпропетровської області прийняли 1737 дітей, до других – 1275, третіх – 1126. А коли восени 1933 р. Петриківський район передавали до складу Дніпропетровського, то в других класах там налічувалося вже тільки 867, у третіх – 695, четвертих – 693. То ж тільки у третіх класах не дорахуємося вже 1883 учнів. Знову ті самі 45 % дитячих втрат.

А серед архівних матеріалів Хацьківської семирічної школи (тепер – Черкаська область) знаходимо звіти про обхід окремих сільських вулиць. Більше ніж половина учнів 1926 р. народження з сільського кутка Джулаї, яких хотіли мобілізувати семирічними до школи, не пережили Голодомор 1932–1933. Тому 1 вересня 1933 р. за парти в цій школі могло сісти тільки 111 першокласників 1925 і 1926 років народження (чимало з них тієї осені також пішли в засвіти), хоч згідно з даними сільради в Хацьках 1925 р. народилося 150 дітей, а в 1926 – 159.

Красномовно засвідчує значні втрати учнів цієї школи потреба

Фото: Марко Залізняк

в підручниках. Так, на 1932—1933 навчальний рік їх замовляли для трьох перших класів 140 комплектів, для других – 126, для третіх – 88, для четвертих — 110. А вже на 1934—1935 навчальний рік Хацьківська семирічна школа просила виділити для народжених у 1926 і 1927 роках лише 127 букварів. Для других класів тільки 94 комплекти, (тих, хто прийшов до школи 1 вересня 1933 р.), для третіх – 83 (тих, хто прийшов до школи вперше 1 вересня 1932 р.), а для четвертих (тобто другокласників 1932) — 78.

Саме завдяки аналізу наповненості початкової школи в 1932–1940 рр. із врахуванням кількості народжених у 1924–1932 і вдалося визначити дитячу смертність в УРСР під час Голодомору-геноциду – 3500 тисяч. А якщо врахувати дитячі втрати Кубані й Нижнього Подоння, де вони сягнули 500 тисяч, то не важко порахувати загальну кількість втрат майбутнього української нації – 4 млн невинних душ. І це без дитячих втрат на Слобожанщині, в Поволжі, в Казахстані... А там також гинули голодні українці – від немовлят до сторічних дідів.

Дитяча смертність, як і дорослих, встановлювалася з використанням новітніх методик підрахунку втрат від подібних катастроф у сучасному світі. Тому незаангажовані на щедри зарубіжні гранти українські науковці й визначили загальні втрати в УРСР у 1932—1933 рр. у кількості 9 108 500 і на Північному Кавказі в 1 391 500 осіб. А разом, станом на сьогодні, — 10 500 000 українців. Усе це ретельно перевірялося досвідченими юристами, котрі долучилися до проведення історико-криміналістичної експертизи, яка виконувалася на до-

ручення Генеральної Прокуратури України ще від 2009 р. Крім того, за дорученням Служби Безпеки України проведено низку комплексних судових експертиз.

А ситуація з визначенням чисельності жертв Голодомору-геноциду в Сенчі – це віддзеркалення тих процесів, які склалися й відбуваються нині в Україні. Тож встановлення імен всіх невинно убієнних Голодомором 1932–1933 рр., тим паче в час війни проти російського агресора, – святий обов'язок усіх нині суцільних українців. Безоглядно на те, що, мовляв, не всі країни світу визнають цей злочин геноцидом, якщо ми не зійдемо з дороги правди й не погодимося на визначені нам москвою ще в «горбачовську перестройку» 3,5 млн жертв. Як би нас до цього не закликали деякі зарубіжні меценати і наші доморощені пристосуванці.

Фото: Александр Вайнербергер

«Якщо я можу, то я роблю...»

Вікторія Лозовська, заступниця голови 21-го Відділу ім. Ліни Костенко, Округа Нью Йорк

Росіту Поліщук, союзянку 21-го Відділу ім. Ліни Костенко, нагородили пам'ятною медаллю «За безкорисливе служіння Батьківщині» за вагомий внесок у наближення перемоги України.

Пані Росіта Поліщук є багаторічною членкинею 21-го Відділу. Вона народилася у Німеччині у сім'ї українців Анастасії та Івана Чорніїв, яких під час Другої світової війни вивезли до Німеччини на примусову працю. Там батьки познайомилися та одружилися. Спочатку сім'я емігрувала до Венесуели, а потім — до США. Тому Росіта володіє іспанською, англійською та українською мовами. У закордонні на долю батьків випали нелегкі випробування. Батьки мусили важко працювати, щоб вижити і «стати на ноги». Але численні випробування загартували сім'ю, зробили її міцнішою та навчили не схиляти голови перед труднощами. Пані Анастасія родом з Донеччини — знала, що таке голодомор і розуміла, як важко, коли немає підтримки. То ж Чорнії завжди допомагали родичам в Україні. А ще — шанували, зберігали й передавали українські традиції.

Анастасія Чорній, як приїхала до Нью Йорку, стала членкинею нашого 21-го Відділу. Її донька п. Росіта гідно продовжує справу своїх батьків. Крім праці у нашому відділі, вона обіймає посаду голови Апостольства Молитви у церкві Святого Духа у Брукліні і є стрижнем, котрий єднає членів нашої парафії. А щонеділі після Служби Божої вона варить нам найдобрішу у світі каву, смакуючи яку ми спілкуємося, радимося, святкуємо та сумуємо у рідному вже для нас колі друзів і знайомих.

З початком війни в Україні п. Росіта знайшла особистий спосіб волонтерити. Через свого родича в Одесі вона фінансово допомагає Силам Оборони України. І її благодійність гідно оцінена. Наказом № 318 від 3 квітня 2023 р. командира військової частини № 0666 полковника О. Халабуди Поліщук Росіту нагородили пам'ятною медаллю «За безкорисливе служіння Батьківщині» за вагомий внесок у наближення перемоги України.

Медаль п. Росіті вручили 27 серпня під час святкування Дня Незалежності у нашій парафії. Це було несподіванкою і для парафіян, і для п. Росіти. Адже наша героїня є надто скромною людиною. Не впевнена, що серед нас знайдеться бодай одна людина, котра чула підвищення її голос — лише похвалу на свою адресу. Вона непомітно, без привертання уваги робить свої добрі справи. І не чекає за це нагород чи гучних слів подяки. «Якщо я можу, то я роблю. Чому ні?», — часто повторює вона. Тому її безмежно поважають у нашій парафії та відділі. Вона є прикладом служіння громаді та своєму народові для тих, хто не проживає на землі своїх батьків.

Росіта Поліщук є уособленням української жінки — сильної, талановитої, незламної і гідної свого народу. Вона — справжня Союзянка і донька справжньої Союзянки.

Вручення медалі п. Росіті Поліщук.

Росіта Поліщук — щаслива, усміхнена і справжня Союзянка.

Медаль «За безкорисливе служіння Батьківщині».

З УКРАЇНОЮ У СЕРЦІ – РАЗОМ І НАЗАВЖДИ

Соломія Ушневич, 30-й Відділ ім. Лідії Крушельницької, Йонкерс, Нью Йорк

30-й Відділ ім. Лідії Крушельницької СУА пишається належністю до великої родини українського жіноцтва в Америці. Союзанки завжди гостро відчують біль української душі через тугу за рідною землею, складні умови становлення на чужині. Прикро й гірко, що сьогодні для Матерів України — це розпач і плач дітей, завивання сирен та втомлені очі чоловіків. Увесь світ побачив хоробрість й самовідданість нашого народу, ми почали більше гордитися історією, культурою, мовним багатством нашої багатостраждальної України.

В умовах повномасштабної війни з віроломним ворогом діяльність 30-го Відділу ім. Лідії Крушельницької спрямована на промоцію питань і проблем України, проведення заходів та збір коштів, волонтерську діяльність. Разом з іншими відділами, під опікою Головної Управи однієї з найавторитетніших діаспорних організацій — Союзу Українок Америки, ми працюємо на допомогу Україні та в ім'я України.

2022—2023 рр. позначилися зростанням кількості референток нашого відділу, а жінки, які шукали прихистку в Америці, змогли долучитися до активної діяльності. Приємним спогадом залишається святкування 35-ї річниці з дня заснування 30-го Відділу ім. Лідії Крушельницької. До урочистостей були залучені представники різних культурних осередків, з вітальним словом виступила голова Союзу Українок Америки Наталя Павленко. Почесними гостями були голова округи Нью Йорк Лідія Слиж, голова 125-го Відділу Оксана Жуков,

члени Округи Нью Йорк СУА Богдана Данько та Валентина Шемчук. Нові членкині відділу отримали значки СУА та відзнаки СУА. Також відділ нагороджений подякою за довголітню працю.

Важливі питання обговорювалися на річному засіданні, яке відвідала 2-га заступниця голови СУА для справ членства Валентина Табака. Союзанки прозвітували за виконану роботу й окреслили плани на майбутнє. Пані Валентина ознайомила з найновішою інформацією щодо подальших перспектив нашої спільної праці. Повідомила результати волонтерської діяльності СУА в ім'я України, поділилася інформацією щодо календаря подій і заходів.

Упродовж року члени управи 30-го Відділу ім. Лідії Крушельницької брали участь у різноманітних майстер-класах, ярмарках, фестивалях, виставках, окремі з яких стали подією в життя наших союзанок. Зокрема, участь у річному засіданні / виборах Округної Управи округи Нью Йорк. Приємною несподіванкою була зустріч з волонтеркою Оксаною Літинською — знана пластунка в діаспорі, яка живе в Лондоні й очолює КПС Пласту у Великій Британії. Пані Оксана відома як альпіністка, що піднялася на Еверест, К2 та інші вершини. З початку війни вона стала активною волонтеркою медичного напрямку. Союзанки жертвують свій час та працю, бажаючи заробити кошти для допомоги Україні, мають на меті об'єднати українську діаспору різних еміграційних хвиль — традиційно пригощають кавою та різними смаколиками пара-

Союзанки та гості на святкуванні 35-річчя створення 30-го Відділу ім. Лідії Крушельницької.

фіан і відвідувачів церкви Архистратига Михаїла у Йонкерсі.

СУА разом з Українським Музеєм у Нью Йорку провели чудовий захід, присвячений історії створення і функціонування музею та українських організацій в Америці. Референтки нашого відділу, зокрема, Людмила Галай, також були запрошені на цю подію і мали можливість побачити кращі експонати музею та поспілкуватися із союзницями з інших відділів. Займаючи активну громадянську й патріотичну позицію, українські жінки підтримують ініціативи на підвищення інтересу до України. Зосібна, членкиня відділу Леся Бойко відвідала цікаве мистецьке дійство — етнопоказ успішних українських дизайнерок Олени Руденко й Любов Чернікової та відомих брендів — KEPTAR і HER CIPHER. Приємною подією для членів управи став перегляд фільму «Щедрик» — це сучасний український фільм про драматичні сторінки історії України з проєкцією на трагічні події сьогодення.

Союзники 30-го Відділу ім. Л. Крушельницької не оминули увагою вшанування творчого генія українського народу Тараса Шевченка. Пророчі слова великого Кобзаря як ніколи на часі. Сльози з'являються на очах наших союзниць і всіх свідомих українців від могутнього: «Борітеся — поборете! Вам Бог помагає! За вас правда, за вас слава. І воля святая!». Український дух, національна велич і культура вирізняють нас серед інших народів світу — мотивують наших воїнів гідно стояти в обороні України. Відрадно, що члени управи зі щирим серцем знаходять час помолитися за Україну, нашу парафію та свої родини, беруть участь у Молитовних Прощах. Страсті Христові повертають людство до розуміння цінності людського життя, прагнення народів до свободи на Богом даній землі. Молитовне прохання Миру об'єднує сотні тисяч людей у часи важких випробувань.

Окрему сторінку культурно-просвітницької, громадської та волонтерської діяльності становить співпраця з нашими військовими. Мужні українські воїни отримують допомогу від нашого відділу — засоби гігієни, медикаменти та різні необхідні речі. Особливою гордістю нашого відділу є невтомна праця союзниць, що з року в рік творять добрі справи. Примноживши кошти «Колядою», нам вдалося придбати автомобіль швидкої допомоги. Щира вдячність п. Святославу Літинському (Sviatoslav Litynskyi) та його колегам за розв'язання організаційних питань і передачу медичного транспорту до місця призначення. Наші «сонечка» з медичного пункту 185-го батальйону 122-ї бригади територіальної оборони рятують життя своїх побратимів. Гуртуємо добродійців та однодумців,

Друга заступниця Голови СУА для справ членства Валентина Табака на річному засіданні 30-го Відділу ім. Лідії Крушельницької.

На зустрічі з волонтеркою Оксаною Літинською: 2-га заступниця Голови СУА для справ членства Валентина Табака, референтки 30-го Відділу Віра Березовська, Лілія Балкова, Людмила Галай та Ірина Максим'юк, Почесна голова Округу Нью Йорк Галина Романишин, голова 64-го Відділу Ірена Григорович.

Подяки від українських воїнів за допомогу у придбанні необхідних засобів і медикаментів

Голова 30-го Відділу ім. Лідії Крушельницької Лілія Балкова на форумі Women United of Westchester.

Референтки відділу Марія Стрілецька, Ірина Максим'юк, Леся Бойко, Марія Курчак на Yonkers Ukrainian Heritage Festival.

радіємо кожному спільному досягненню. Віримо у Божу опіку й наших незламних Воїнів Світла!

У часи страшної російської навали Україна, як ніколи, потребує спільної молитви й підтримки. Звичайно, робота 30-го Відділу проводиться в усіх напрямках розвитку, популяризації та представлення потреб і досягнень українського жіноцтва в Америці. Голова нашого відділу Лілія Балкова мала честь бути запрошеною спікеркою на форумі Women United of Westchester. Важливо, що вперше з'явилася нагода представити США на події такого рівня Networking mixer і розповісти з перших уст про ситуацію в Україні, пояснити нашу місію у контексті жажливих подій цього часу. Наш 30-й Відділ ім. Лідії Крушельницької отримав окрему відзнаку за лідерство й волонтерство від Білого Дому.

Масштабною довгоочікуваною подією для нашого відділу став Йонкерський фестиваль української спадщини (Yonkers Ukrainian Heritage Festival). Референтки управи самовіддано готувалися до висвітлення нашої діяльності. На сторінках журналу «Наше життя» маємо нагоду ви-

словити найкращі слова творцям та учасникам фестивалю за організацію і вшанування української національної культури. Особлива вдячність голові 30-го Відділу ім. Лідії Крушельницької Лілії Балковій, яка своєю щоденною працею пліч-о-пліч з союзнянками мотивувала, підтримувала й надихала наших бджілок-трудівниць. Великий пошанівок друзям, рідним, знайомим, великій українській спільноті. Низький уклін кожному, хто завітав на фестиваль: купував, давав пожертви, підтримував словом і ділом. Зібрані кошти спрямовані на потреби України — разом до Перемоги!

У громадському житті союзниць 30-го Відділу є час на маленькі радощі й мистецькі експерименти. Нещодавно члени управи відвідали майстер-клас художниці Галини Назаренко — майстрині петриківського розпису. Вона — відома членкиня Національної спілки майстрів України, Асоціації художників м. Марсель (Франція), Асоціації народних майстрів України. У її доробку більше ніж 35 персональних і понад 70 групових виставок в Україні та за кордоном (США, Канада, Китай, Японія, Франція, Італія, Португалія, Іспанія, Німеччина, Австрія, Болгарія, Казахстан, Білорусь, Туркменістан та ін.). Зустріч завершилася приємною розмовою та індивідуальним втіленням петриківського розпису.

30-й Відділ ім. Лідії Крушельницької, Йонкерс, Нью Йорк, шанує традиції попередників, прислухається до сучасників діяспорного руху, спільно працює на «Славу України» й незламного українського народу! Щиро вдячні нашим американським друзям за їхню постійну підтримку. Українська спільнота цінує кожну пожертву, кожну краплинку Добра, Милосердя, Співчуття, якими щедро діляться не байдужі люди. З Україною в серці — разом і назавжди!

Після майстер-класу із петриківського розпису художниці Галини Назаренко для референток 30-го Відділу США ім. Лідії Крушельницької.

Branch 56 Helps Ukraine's Women Soldiers

Patricia Zalisko, Press Secretary, Branch 56, North Port, FL

Branch 56 has undertaken another successful humanitarian project, this one to help women soldiers fighting in Ukraine. The Ukrainian military currently has about 60,000 female soldiers, thousands of them fighting in combat on the front lines.

Headed by their steadfast and hard-working president, Bohdana Puzyk, Branch 56 members led a drive to provide uniforms, feminine hygiene supplies, and necessities unique to women for female soldiers fighting the war. After researching it, Bohdana identified a volunteer group in Ukraine, Zemliachky, that manufactures uniforms specifically tailored to fit female soldiers. The manufacturer's objective is to meet the needs of women soldiers who had complained that male uniforms were not fitting properly, and that their male counterparts' boots were too large for their feet. They rightfully argued that ill-fitting gear was holding them back from defending their nation. Other complaints involved the soldiers' desire to avoid urinary and gynecological problems, such as cystitis, which global news has reported to be a widespread problem. Zemliachky is producing, packaging, and providing female soldiers with combat boots, uniforms, thermal underwear, feminine hygiene products, stand-to-pee tubes, and bulletproof plates that can fit under their flak jackets. Moreover, Zemliachky charges the Ukrainian military nothing for manufacturing the uniforms and packing the supplies for female soldiers.

Branch 56's objective was also to support a manufacturer based in Ukraine – to support Ukraine's economy and save on shipping. After doing their research and before embarking on the project, the branch sought the approval of the UNWLA to undertake the initiative.

For \$5,000, the branch purchased 67 uniforms for female soldiers, plus necessities like underwear and personal hygiene products, to distribute to female soldiers fighting to defend Ukraine. At its September membership meeting, Branch 56 members authorized the expenditure of an additional \$11,000 for the same cause. A total of \$16,000 was raised through donations to this project by branch members, all of whom are retired and on fixed incomes, and charitable non-Ukrainians in the southwest Florida community.

In 2023 alone, Branch 56 raised about \$28,400 for UNWLA-designated humanitarian relief funds and medical equipment or supplies. To date and since the outbreak of Russia's war on Ukraine, Branch 56 has raised about \$74,000 on behalf of the UNWLA.

To learn more about Zemliachky, check out their website: www.zemliachky.org.

A grateful Zemliachky volunteer in Ukraine.

Packages of uniforms and equipment for female Ukrainian soldiers are accompanied by this note, which reads: "Take care of yourself. We pray for Ukraine's victory over our longtime enemy, and for all defenders to return to their families. Glory to Ukraine! Glory to the Heroes! From the members of UNWLA Branch 56, North Port, Florida."

Aid for Ukraine Through Prayer

Maria Hordynskij Holian, Member-at-Large, Kalamazoo, MI

Support for Ukraine is provided by many organizations, and that has occurred in Kalamazoo, Michigan, on several occasions. First, in February, I presented a prayer for Ukraine at St. Thomas More Catholic Student Parish. The pastor, Father Paul Redmond, welcomed this gesture, and the response of the parishioners was heartfelt.

Michael Zutis, Director of the Music Ministry, saw the plea “Pray for Ukraine,” and it inspired him to prepare an Evening of Ukrainian Music and Culture, which took place June 9, 2023. Again, I was asked to present the prayer.

Prayer for Ukraine

For I know the plans that I have for you, says the Lord, plans for welfare and not for evil, to give you a future and a hope. Jeremiah 29:11

Бо я свідомий моїх щодо вас задумів, слово Господнє, задумів щастя, а не лиха, щоб забезпечити вам надійне майбуття. Єремія, 29:11.

I explained that, in Ukrainian, February is *лютий*, representing the strong, cold winds of that winter month. The word also can be translated as “vehemently angry.” God is not intimidated by anger. Before Russia’s invasion of Ukraine in February 2022, two rainbows appeared over Kyiv, a sign of God’s faithful presence. This inspired me to write:

*Two rainbows above Kyiv shine
This is God’s hopeful sign.
We place our faith in God’s word,
And with Jeremiah, praise the Lord.*

*Дві веселки над Києвом сяють,
Це Божі сили нас охороняють,
Кладемо віру в Боже слово,
Із Яремією Бога прославляймо.*

I then recited, in Ukrainian and English, *Prayer for Ukraine*, written in 1885 by Oleksander Konysky, for which Mykola Lysenko composed the music. This prayer remains the spiritual anthem of the Ukrainian people asking for God’s protection.

*Боже великий, єдиний, Нам Україну храни,
Волі і світу промінням Ти її осіни.
Світлом науки і знання Нас, дітей, просвіти,
В чистій любові до краю Ти нас, Боже, зрости.*

*Молимося, Боже єдиний, Нам Україну храни,
Всі свої ласки-щедроти Ти на люд наш зверни.
Дай йому волю, Дай йому долю, Дай доброго світу,
Щастя дай, Боже, народу І многая, многая літа.*

*God, our great and only God, Protect Ukraine for us,
Overshadow her with freedom and rays of light
In the light of knowledge and wisdom, enlighten us, your children.
And a pure love for our country, You, our God, instill in us.*

*We pray, God, our only God, Protect Ukraine for us
Direct all your grace and generosity on our people.
Grant our people freedom, Grant fortune, and Grant illumination,
Grant, God, to our nation, many, many prosperous years.*

After the prayer, local musicians performed music composed by Ukrainian composers. Haden Plouffe performed Leo Ornstein’s compositions Piano Sonata 4, Grief, and Waltz No. 10, Solitude, Wild Man’s Dance. Justin Ortez performed Album from the Summer of 1902 by Mykola Lysenko. Violinist Andrew Koehler performed Melody by Myroslav Skoryk, accompanied by Michael Zutis. And a fixed media composition by Michael Zutis, *Slava Ukraini*, presented the war and its somber sounds of missiles flying, as Ukrainian defenders fight to protect their people. The audience that filled the church felt the dreadful terror of war.

Donations were earmarked for medical aid for Ukraine.

Слава Україні! Героям Слава!

Творімо добро разом

Віра Сорочак, 129-й Відділ, Округа Детройт, Мічиган

Багато українських артистів зараз подорожують Америкою з метою не тільки особистого заробітку, але і з жагою допомогти українській армії, підтримати наших захисників матеріально. Про одну з таких особистостей я і хочу замовити слово. Оксана Володимирівна Муха — українська співачка і скрипалька, Заслужена артистка України, лавреат Гран-прі 1-го міжнародного конкурсу українського романсу ім. Квітки Цісик, переможниця талант-шоу «Голос країни».

Наш 129-й Відділ США майже у повному складі відвідав концерт співачки Оксани Мухи. Оксана подарувала присутнім незабутні враження щирим і природним виконанням пісень, що вразило до глибини душі. Цей український «соловейко» заряджає глядача своїм позитивом «по самі вінця» і надовго. Після концерту ще кілька днів поспіль ми наспівували собі нещодавно почуті мелодії. Ось у кого потрібно вчитися українськості, любови й патріотизму! Адже, перебуваючи все ще під наглядом лікарів, вона менше дбає про себе, але більше переймається долею захисників України, які під час виконання бойових завдань залишилися без ніг чи без рук...

Не менш цікавою була зустріч з художником Ніко Струсом. Це український майстер, який створює свої картини на шкірі. Він використовує спеціальні авторські фарби та особливо успішний у жанрі портрета. Ми ознайомилися з чудовими

На благодійному заході: союзнянки 129-го Відділу з Оленою Мухою.

роботами українського митця. Кілька його картин були придбані відвідувачами виставки. А художник вкотре проявив милосердя — його благодійна пожертва в розмірі 20 % від продажу спрямована ним на допомогу нашим воїнам-захисникам, які потребують протезування та реабілітації. Щоб «одомашнити» атмосферу на виставці, яка і так була достатньо теплою, наші союзнянки приготували для всіх присутніх солодкий стіл. Також ми знову мали можливість насолоджуватися співом Оксани Мухи, зокрема і тоді, коли співачка вперше виконувала пісні у супроводі бандури. А бандуристом був Микола Дейчаківський — відомий у Детройті член гурту «Кобзарська Січ».

Разом із зірками подорожував Америкою і український захисник, який воював на Півдні та Сході України і під час бойових дій втратив обидві нижні кінцівки. Але завдяки благодійності небайдужих українців за кордоном, Андрій (так звати воїна) вже має якісні протези і пройшов курс лікування та реабілітації. Зокрема треба відзначити невтомну волонтерку Ірину Ващук. Це завдяки її клопотанню наші воїни, які отримали складні поранення у боях за Україну, мають можливість потрапити до США для надання їм дорогоцінної, якісної і такої необхідної допомоги. Лише упродовж року за активної співпраці Ірини Ващук з різними організаціями, громадами та відомими артистами протези отримали понад тридцять військовослужбовців.

Тож чим більше глядачів відвідуватимуть такі благодійні заходи, тим більша кількість наших захисників, що залишилися інвалідами, зможуть одержати необхідну допомогу.

Підтримуймо наших воїнів! Разом до Перемоги! Слава Богу! Слава Україні! Слава героям!

Branch 95 Partners with Local Libraries to Bring Ukrainian Culture to Upstate New York

Marianna (Szczawinsky) Crans, Branch 95, Kerhonkson/Poughkeepsie, NY

Branch 95 regularly partners with local libraries to share the beauty and breadth of Ukrainian culture with residents of the Kerhonkson/Poughkeepsie region of Upstate New York. Two of our very successful partnerships this year focused on food and family fun. Read on ...

FOR THE LOVE OF BORSCHT AND VARENYKY

Branch 95 members at the International Food Fest (l-r): Mary Panchyshyn, Maria Cade, Marianna Zajac, Cathy Gorham, Olha Drozdowycz, Vitalia Deriabina, Ulana Salewycz, Marianna Crans.

A long line, ready to taste Ukrainian comfort food.

Over the years, Branch 95 has organized a variety of events that feature our culture as well as our food. When one of our favorite libraries, the Adriaance Library in Poughkeepsie, started hosting its annual International Food Fest again (after a long absence due to COVID), we were one of the first groups asked to take part. This was our third collaboration with the library, and it was good to resume doing community events and having fun over food with old friends.

Since this event is typically held in February (to help break up the winter doldrums), the theme was foods usually enjoyed at this time of year, and what could be better than borscht and varenyky – Ukrainian comfort food at its finest! Luckily, like many Ukrainian churches,

our local Holy Trinity Ukrainian Catholic Church stocks good varenyky year-round so that parishioners who don't have the time or the ability to make them by hand can purchase and enjoy home-made varenyky while at the same time supporting the church.

Armed with our supply of classic potato-and-cheese varenyky purchased from the church (plus ample accompaniments of caramelized onions and sour cream), vegetable borscht cooked by our members, and displays showing how to make both, we took our position in the library's first-floor lobby – prime real estate considering that the event was taking place across all three floors of the library!

Our stand was the first to be sampled, and a line soon started forming. We gave each person a cup of borscht and a varenyk to go. Even with all our planning, we had no way of knowing that there would be such a crowd, especially on a slightly snowy day – apparently, people had really missed the Food Fest! As a result, we were completely sold out less than one hour into the two-hour event. We like to think that this was a testament to the delicious borscht and warm potato dumpling covered in butter, caramelized onions, and sour cream. Who could resist such a treat on a cold winter day?

We were one of many international groups participating in the event – Chinese, Japanese, Mexican, German, Italian, Salvadoran, and Indian – who

together created quite a lineup of tastings. We were happy to try the comfort food of each nationality. While we had supplied the library in advance with borscht and varenyky recipes to be included in the event cookbook, we also gifted the library with a Ukrainian cookbook as our thanks for inviting us, and asked that a digital version be added to their library collection.

We have already committed to taking part in the International Food Fest next year, and yes, this time we will prepare for 500 servings. We also plan to serve something slightly simpler but just as traditionally comforting: kobasa and kapusta!

Branch 95 members Marianna Crans (l) and Mary Panchyshyn (r) presented a Ukrainian cookbook to library director Debora Shoan.

UKRAINIAN FAMILY-FUN WORKSHOP

Branch 95 has developed a way to give children a Ukrainian cultural immersion experience that has proven to be fun not only for them but for their parents as well. Thanks to our connection with ARTS Mid Hudson, this local arm of the New York Council for the Arts has given us many opportunities to organize such events, especially through local libraries, and as a result, we've become "old hands" at this.

In July of this year, we were asked by the Sarah Hull Hallock Free Library of Milton, NY, to organize a Ukrainian Family-Fun Workshop. This beautiful community library is a vital part of the village and has ongoing events for children and adults as well, so they already had an interested audience lined up for the event. They also have a lovely community room where we could set up our activity stations and related displays, and even a small kitchenette from which we could later serve refreshments.

We set up a small display about Ukraine and surrounded it with several types of Ukrainian art forms, like dolls in traditional dress, a pysanka jar, embroidered items, and examples of Hutsul woodworking.

We also set up individual stations for various activities. The first was to learn about our Cyrillic alphabet by showing the children how to write their names in it. We created a special Honorary Ukrainian form on which the youngsters could write their name.

Next, we explained how pysanky are created and their historic meaning. Because we could not use wax and candles in the library, we provided egg-shaped wooden disks and markers for the children to create their own designs. They also had the option of copying traditional designs from our display. Once they completed their pysanka, we attached a magnet to the back so that they could display it on their fridge at home.

The third activity involved learning about traditional Ukrainian embroidered garments (which we also wore) and how they were created long before printed patterns were made. Using bookmarks featuring patterns from some of our branch's extensive embroidery collection, we taught the youngsters how to cross-stitch using brightly colored yarn.

We also provided pysanka and embroidery coloring pages for all to color or take home, and we handed out gift bags with the Ukrainian flag on them for each child to take their completed projects home in. A sunflower mural created an interesting photo opportunity for our guests.

But the hit of the event was the storytelling. We decided to read *The Turnip* to the youngsters and coaxed members of the audience to act out the story's characters in costume! Dressing each character in costume in front of everyone brought smiles, pleasing comments, and laughter, which only increased with the acting-out of the story.

Sunflower mural photo opportunity.

Continues on page 38

Ihor Magun, MD, FACP

Recent times have been challenging, making us feel that happiness seems elusive.

As a result, our lives have been affected and continue to be affected in many ways, often causing a kind of mental gymnastic workout. This phenomenon can be frustrating and annoying, and even scary, but these challenges can actually make us look at things in a completely different way, a way that enables us to get over those hurdles. It's also important to remember that happiness isn't something we should wait for. True happiness is something we should embrace, foster, and cultivate. Here are some suggestions to get you back on the happiness track.

Many of us feel stuck, whether in a boring job or in a bad relationship or just not feeling that "happy state of mind." As it turns out, our attempts to rise above this don't work very well because we may be aiming for the wrong things. Rather than focusing totally on achieving fame, great wealth, or other hard-to-reach goals, it is better to focus more on personal growth, otherwise known as intrinsic goals.

How to Increase Our Happiness

Related studies have shown that individuals with intrinsic personal growth goals have fewer signs of stress and have a better sense of self-esteem and well-being. In short, they succeed at what truly matters, and that is what brings them that very pleasant feeling of happiness.

So, what is personal growth? You can find the answer to this by thinking of all the personal areas in your life that truly make you feel happy. When you know what these are, focus on them and expand on them. You may think this is a classic "easier said than done" plan, but it is a method that works if you avoid certain things and focus energy on what truly matters. For example, it's common to fall into a trap of thinking that we will be happy when this or that happens. But this type of reasoning is flawed because, instead of enjoying the present, we are pushing happiness into some time in the future. Instead, focus on the "now" and zero in on all the good that is in your life — I'm certain this will put a smile on your face and put you on the right road.

Look for a bright spot every day. Take a photo of something you like and find a photo you already have (preferably a photo of something that makes you feel good). Give it a week and look at those photos again. This exercise trains your brain to watch for moments to capture and re-focuses your attention on the positive parts of the day.

Something else to focus on is to remember that the happiest people naturally form the most meaningful relationships. They start conversations with a positive comment. For example, instead of saying "What a lousy, rainy day," happy people are more likely to say, "Hope we see a nice rainbow today." Doing this may feel a bit awkward at first, but you will soon find that this shift fosters positive connections.

Another good tactic is to make personal time your "special happiness time." It can be fifteen minutes or whatever time you can dedicate. Learn to meditate. No interruptions or electronic devices. The only tool you will need is your breath. Take a deep breath and slowly exhale. Be aware that when you exhale longer than you inhale, the vagus nerve tells the nervous system to relax. This lowers your heart rate and blood pressure, and the entire body physically calms down. This breathing exercise should be repeated at least ten times with three-second pauses between breaths. It can produce a happy, calm feeling.

Paying attention to nature is also beneficial. This can be at a local park or even looking at trees on your street or at anything in nature. What you see that is personally pleasing to you can invigorate you and boost your happiness level.

THE UKRAINIAN MUSEUM

222 East 6th Street, New York, NY 10003 • www.theukrainianmuseum.org

Museum Opens *Maria Prymachenko* and *Wearloom* Exhibitions

The Ukrainian Museum hosted a series of special opening events to unveil its new exhibitions *Maria Prymachenko: Glory to Ukraine* and *Wearloom: Ukrainian Garments*, including a VIP preview on Thursday, October 5, a members-only reception on Friday, October 6, and gallery talks for the public on Sunday, October 8. All the events were well attended, and the exhibitions have received a very positive reception. Both exhibitions will be on view through the holidays, with *Wearloom* closing on January 17 and *Maria Prymachenko* continuing until April 7.

Photo: G. Chandler Cearley
Prymachenko opening

Photo: G. Chandler Cearley
Wearloom exhibition

Photo: G. Chandler Cearley
Prymachenko opening

NEW MUSEUM HOURS

12:00–6:00 p.m.
(closed Monday–Tuesday)

NEW ADMISSION FEES

\$15 general

\$10 senior/student

FREE for members
and children 12 & under

Photo: Luis Corzo

Prymachenko exhibition

Photo: Luis Corzo

Wearloom exhibition

Photo: Luis Corzo

Wearloom exhibition

Photo: G. Chandler Cearley

Guest curator Helena Christensen at Wearloom opening

Coming up at The UM

Saturday, December 2

Workshop: Traditional Ukrainian Christmas Baking, with Lubow Wolynetz. Learn about the customs, traditions, and rituals practiced during this joyous holiday.

Thursday, December 7

Roundtable: Decolonizing the Ukrainian Language, with Dr. Yuri Shevchuk of Columbia University.

Saturday, December 9 (tentative)

Workshop: Traditional Ukrainian Christmas Ornaments, with Dianna Shmerykowsky and Alexandra Durbak of the Plast sorority "Verkhovynky." Learn how to make magical "spider" Christmas tree ornaments. A wonderful activity for the entire family!

Check the Museum's website for details, updates, and new events: www.theukrainianmuseum.org

Maria Prymachenko exhibition catalogue now available

Maria Prymachenko: Glory to Ukraine / Марія Примаченко: Слава Україні is now available at The Ukrainian Museum shop.

The shop is open during Museum visiting hours, Wednesday–Sunday 12:00–6:00 p.m., or shop online anytime, anywhere:

<https://shop.theukrainianmuseum.org/>

Bilingual (English/Ukrainian)
 Hardcover – Illustrated – Full Color
 176 pages; 11" x 9½"
 \$65 (10% discount for UM members)

НАШИМ ДІТЯМ

Про Мишеня, яке хотіло стати відважним

Казка для дітей під час війни

Створена за казкою «Герої також плачуть»

(джерело: Полтавський обласний центр громадського здоров'я, oiacms.poltava.ua)

Стояв прохолодний осінній день. З дерев, де ще недавно пташки облаштовували гніздечка для своїх пташенят, осипалося листя. Лісом вкотре пронісся гуркіт. І від гучного «Бах-бах-бах» у помешканні задвигтіли стіни і посипалася стеля. Маленьке Мишеня зі страху міцно притулилося до Мами.

— Мамо, мені страшно.

— Мені також, — відповіла Мама. — Але ти поглянь, яке у нас тепле хутро і як затишно тобі у моїх обіймах.

Мишеня витерло сльози та ще сильніше пригорнулося до Мами.

— Ми не можемо вплинути на те, що відбуваються навколо. — сказала Мама. — Тому будемо робити хоча б те, що нам під силу і в чому маємо потребу. Ну ж бо, приготуємо борщик!

Мишеня стало допомагати Мамі. Найбільше йому сподобалося рівно й тонко нарізати моркву кружечками, а також терти бурячок, від якого зафарбовувалися долоньки. Готувати разом із Мамою було так приємно, що Мишеня перестало звертати увагу на гуркіт.

Коли приготування борщу закінчилося, Мама і Мишеня поїли самі та охоче пригостили ним сусідів, які також були налякані вибухами. Після тарілки теплого борщу усім стало легше.

Як вибух стався зовсім поряд і двері їхньої домівки відчинилися навстіж, Мама заметушилася.

— Мишенятко, збери свої найнеобхідніші речі в один мішечок. Ми мусимо пошукати безпечніший дім для проживання.

— Мамо, я не хочу! — жалібно пропищало Мишеня. — Мені тут так гарно!

— Розумію тебе, мій любий, — сказала Мама. — Але іноді ми маємо робити і те, чого не хочемо.

Мишеня розплакалося, коли зрозуміло, що йому доведеться залишити всі свої іграшки та

книжки і взяти з собою лише свого улюбленого м'якого кролика.

— Це ж лише речі, — заспокоювала Мама. — Усе можна буде придбати знову. Найголовніше, що ми є один в одного.

— А чому тато не йде з нами? — запитало Мишеня.

— Наш тато — воїн. Він залишиться тут, бо має захищати наш дім, аби ми мали куди повернутися. Він сильний і розсудливий, він — герой, а герої є відважні, бо щодня долають страх.

— Я хочу, аби він пішов з нами!

— Я також цього хочу, але іноді доводиться відмовлятися від своїх бажань.

— Тоді я також спробую бути відважним героєм! Мені страшно, але я піду з тобою, Мамо.

Мишеня взяло невеличкий мішечок зі своїми речами та допомогло Мамі одіти її наплічник.

— Я вірю, ти зможеш бути героєм, — посмінулася вона. — У тобі більше сил та відваги, ніж здається. Тільки пам'ятай, що герої також відчувають емоції. Якщо тобі захочеться плакати — плач, якщо весело — смійся.

Мама з Мишеням вийшли на стежинку, що вела з лісу. Там було багато інших мишей, які через небезпеку також покинули свої домівки. Усі допомагали один одному та пригощали гарячим чаєм, аби зігрітися. Це додавало сил і наснаги. Адже лісові мишки відчули, що вони не самі.

— Мамо, а де ми тепер будемо жити? — запитало Мишеня.

— Ще не знаю, мій любий, — відповіла Мама. — Але разом ми сильніші, а у світі багато добра!

Дорога була довгою та виснажливою. То ж коли нарешті лісові миші вийшли на галявину, де не було чути гуркоту від вибухів, усі неабияк зраділи і вирішили перепочити. Мишенятко та його Мама примостилися біля кущика поживклої тра-

ви. Аж раптом з неї показалися дивні довгуваті мордочки..

— Хто це? — перелякано запитало Мишеня і сховалося у Мама за спиною. — Наче й схожі на нас, але мають іншу подобу, та ще й розмовляють дивною мовою.

— Це також мишки, але польові, — заспокоїла сина Мама. — Вони живуть на полях і луках. Справді, вони трохи відрізняються від нас. Але ми спробуємо з ними порозумітися.

Польові миші зацікавлено спостерігали за Мамою, Мишеням й іншими лісовими прибульцями. І, спочатку побоюючись, а потім — сміливіше, почали пригощали новоприбулих різним насінням, горішками та іншою їжею, якої Мишеня ніколи не бачило.

— Скуштуй, — Мама дала Мишеняті жменьку дивного насіння.

Мишеня не хотіло пробувати його на смак. Але згадало про тата, про те, що обіцяло Мамі бути відважним героєм, що іноді треба робити не те, що хочеться, але те, що треба, і відважно почало їсти.

— А воно смачне! — пропищало Мишенятко після того, як відгризло шматочок. — Не таке, як удома, але мені подобається.

Одна сім'я польових мишей запросила Маму з Мишеням до себе додому. Двоє їхніх діток вирішили тимчасово пожити в одній кімнаті, а іншу запропонували гостям, які прийшли з лісу. То ж Мама й Мишеня мали можливість увесь час бути разом.

— Мені все одно більше подобалося вдома, — якогось вечора побідкалося Мишеня й міцно пригорнулося до Мама.

— І мені, — зітхаючи, відповідала Мама. — Я також дуже люблю наш дім і хвилююся, чи все вдома в порядку. Однак поки що в лісі небезпечно жити, та й із їжею там проблема. А тут ми зустріли нових друзів, які допомагають і підтримують нас. Он яким смачним насінням пригощали!

Мишеня розуміло, що так воно і є. Однак все одно сумувало за домом, татом, своїми іграшками й друзями. Діти польових мишей охоче ділилися з ним одягом та іграшками. Але Мишеня бентежило те, що треба одягати чужий одяг, гратися чужими іграшками, їсти з чужої мисочки... І сум настільки переповнив серце, що аж сльоза збігла по його щоці. Проте, пригадавши, що має бути героєм, Мишеня сказало вголос:

— Герої також можуть сумувати...

— Авжеж, — підтримала його слова Мама. — І навіть плакати можуть.

Мишеня пригорнулося до Мама та притулило свого мокрого носика до маминої щоки.

— Знаю, що тобі зараз нелегко, — поцілувала Мама сина у маківку. — Іноді ми потрапляємо в обставини, які змінити не можемо. Але бути разом з татом у нашій оселі поки що неможливо.

Мишеня помітило, що по Маминих щоках також потекли сльози. Тому дістало з кишеньки серветку і дуже зраділо, що у той тривожний день, коли покидало свій дім, вклало у мішечок з речами і фотографію тата.

— Мамо, — пропищало Мишеня. — Подивися, наш татко герой, і ти також героїня! І я буду вашим відважним сином-героєм. Обіцяю більше не вередувати і не плакати.

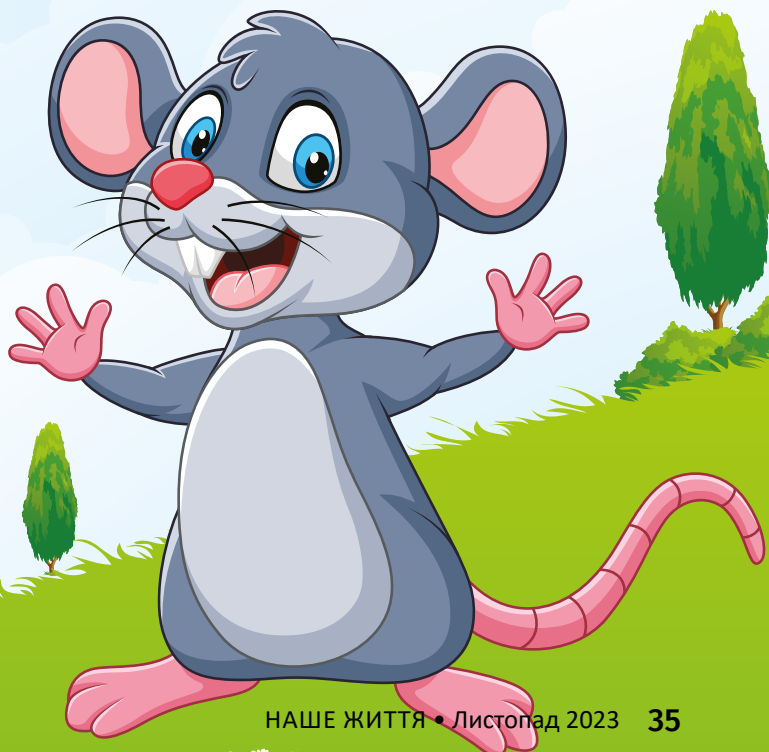
— От і добре. Напиши татові про це, і намалюй нас усіх разом, — підтримала Мишеня Мама.

І, трохи подумавши, додала:

— Ми ж маємо робити те, що нам під силу. Нумо приготуємо борщик для польових мишей — такий самий, як готували у лісі перед тим, як покинути наш дім!

Так і зробили. Хіба що цього разу Мишеня ще завзятіше допомагало Мамі. Коли ж у борщ кинули останні прянощі, його аромат наповнив не тільки домівку, але й рознісся галявиною. На пахощі спочатку прибігло маленьке польове мишеня, услід за ним його Мама, а далі й сусіди. Усі куштувати невідому для них їжу та прицмокували язиками від насолоди. То ж усім стало веселіше, і Мишеня забуло про свій сум.

— Ви не хвилюйтеся, коли у лісі настане спокій, ми допоможемо вам облаштувати нове житло, — сказала польова мишка. — А з насіння, яким ми вас пригощали, виростуть чудові дерева. На них птахи знову будуватимуть колиски для своїх пташенят. І все обов'язково буде добре!

«А на столі покладеш хліб показний...» (Вихід, 25:30)

Наталія Байдюк, довголітня підписниця журналу «Наше життя», Бравнсбург, штат Індіана

Якби запитати тих, хто пройшов Голодомор, чим пахне життя, вони б напевне відповіли: «Хлібом». І запевнили б, що ніякий шматок золота не переважить скибку хліба. А ще додали б, що він є гіркий прошений, солодкий зароблений, білий дарований, чорний позичений, солоний горьований. Хіба що легкого немає. То ж, тримаючи в руці окраєць святого для нашої країни хліба, не забуваймо про тих, хто помер через його нестачу, а також вшануємо тих, хто за нього та нашу неньку Україну віддав своє життя. І постійно молимося: «Сійся-родися, жито-пшениця та всяка пшениця... Дай, Боже!».

Жито є традиційною культурою для України. Його українці вирощували з давніх-давен і були переконані, що воно не тільки всіх годує, але й додає здоров'я. У моєму селі Гринівці, що на Франківщині, до тепер зберігся звичай посипати житом молоду пару на весіллі. А старші люди можуть розказати, як у скрутні часи голоду та війни гоїли рани житнім борошном, додаючи до нього печену в печі цибулю і мед. І до нині сухі шматочки житнього хліба використовують для приготування смачного квасу влітку.

Також старші люди з мого села казали: «Добра та газдиня, яка вміє з житньої муки спекти пшеничний хліб!» Таке зрозуміє лише той, хто коли-небудь пробував його пекти. У мене вдома хліб пікся у печі, але тільки пишній пшеничний, який через кілька днів мав запах дріжджів. До печі тато заготовляв довгі грабові дрова — вони найкраще тримали жар. Я ж «закохалася» у житньо-пшеничний, що його мої батьки якось принесли з весілля у сусідньому селі Чорнолізці, звідки походив татів родовід. Той хліб був великий і круглий. А такий смачний, що його б їла і їла! Не раз пробувала спекти такий самий, та в мене все якась глина виходила. Але я не здавалася — і таки навчилася.

Для своєї родини я частіше випікаю житньо-пшеничний хліб із зернами льону, соняшнику, меленим кмином. Такий хліб не тільки легше пекти, він ще й краще смакує. Це не просто хліб, це — лікарство! А ще житній хліб має дещо кислий смак. Тому він більше смакує з салом, борщем, оселедцем, холодцем.

Я пригадую, як кілька років тому у нас вдома (вже тут, в Америці) побував у гостях американець. Це був поважний, у роках чоловік. Перше,

на що він звернув увагу за столом, то на домашній житній хліб. Він встав, зговорив молитву, подякував Богу за їжу на столі. Аж тоді ми взялися до трапези. Цього чоловіка незадовго не стало, а спогади про нього залишилися у моїй пам'яті.

Чи можу я сказати про себе, що я добре вмію пекти хліб на заквасці? Ні, не можу! І я зрозуміла це, коли почала більше читати, вивчати, досліджувати мистецтво випікання такого хліба. Але що я добре знаю — житній хліб відчуває не лише якість борошна, температуру в хаті і на дворі. Найдужче такий хліб відчуває душевний стан людини, яка зібралася пекти його! Якщо не вірите мені, на собі переконайтеся! А потім мені скажете, що у господині, яка з якихось причин злиться або знервована, ніколи не вийде гарного хліба! Полюбивши свою «хлібну працю», я зрозуміла, що це не так робота, як медитація для заспокоєння.

Одного разу наш 11-річний небіж, прийшовши зі школи, застав мене біля печі з хлібом, який вже був готовим до випікання. Хлібчик так гарно викис! І, «вишиваючи» на ньому свої взори, я приговорювала до нього: «Печися, хлібіно, гарна та пишна, буде тебе їсти вся наша родина!» Наш малий небіж Андрійко, погостювавши в нас трохи, пішов додому. А вдома заявив: «Я знаю, мамо, чому в тітки Наталі вдається такий гарний хліб! Вона до нього приговорює!» Ми всі посміхнулися. А я подумала про себе: «Таки так... устами дитини говорить істина».

То ж усім раджу прислухатися до слів нашого Григорія Сковорода: «Полюби те, що робиш, і в тобі засіє Світло». І нехай така порада пригадується нам не тільки тоді, коли беремося за одне з найсвятіших дійств — випікання хліба, але завжди, як тільки починаємо щось робити.

ЖИТНІЙ ХЛІБ НА ЗАКВАСЦІ

Процес випікання житнього хліба починався з сіяння ниви. Пригадуєте, «Нема роду ріднішого, як брат і сестриця, Нема хліба смачнішого, як жито й пшениця!»? А далі, як у «Казці про Колосок»: потрібно було жито виростити, зібрати, змолотити, в млині змолоти і на капустяному листку спекти в печі...

Радо ділюся рецептом свого житнього хліба з читачами журналу «Наше життя».

Коли я вперше взялася до випікання житнього хліба на заквасці, то вже мала деякі навички та знання (завдячуючи інтернету). Але і досі не покидає питання, як люди у давнину вдавали його пекти?! Адже у них не було інтернету, машин-хлібомісів, спеціального пекарського приладдя, не у кожного був чавунний казан, книжки з рецептами!..

Відразу скажу, що житній хліб на заквасці дуже вередливий, вибагливий до всього: води (має бути жива, найкраще — джерельна, не кип'ячена), борошна, дотримання рецепта, а особливо температури. Він не любить спеку й не викисає в холод. Його краще випікати влітку, ніж восени чи взимку: у теплу пору він краще піднімається, а в холодну його важко «зрушити з місця».

Якщо і ви маєте охоту спекти житній хліб на заквасці (її можна приготувати самому, або придбати в магазині), то звечора зробіть житню опару, для чого змішайте: 0,25 унції (1 ч. ложка) житньої закваски, 2,5 унції житнього борошна, 2,5 унції не кип'яченої води. Також звечора приготуйте заварку: 4,5 унції житнього борошна залийте 5 унціями окропу, добре змішайте, накрийте плівкою та залишіть на ніч.

Наступного дня о 8-й ранку змішайте разом житню опару та житню заварку і залишіть тісто на 2 год при температурі 74—76°F. О 10-й ранку приготуйте основне тісто. Для цього до тіста, що зроблене з житньої опари і заварки, додайте 13,5 унції житнього борошна, 9 (за потребою 9,5) унцій води, 1 ч. ложку солі, 1 ч. ложку цукру та гарно вимішайте. З вимішаного тіста зробіть кульку, накрийте лляним рушничком і покладіть у тепле місце на 1,5—2 год. Тісто має збільшитися удвічі.

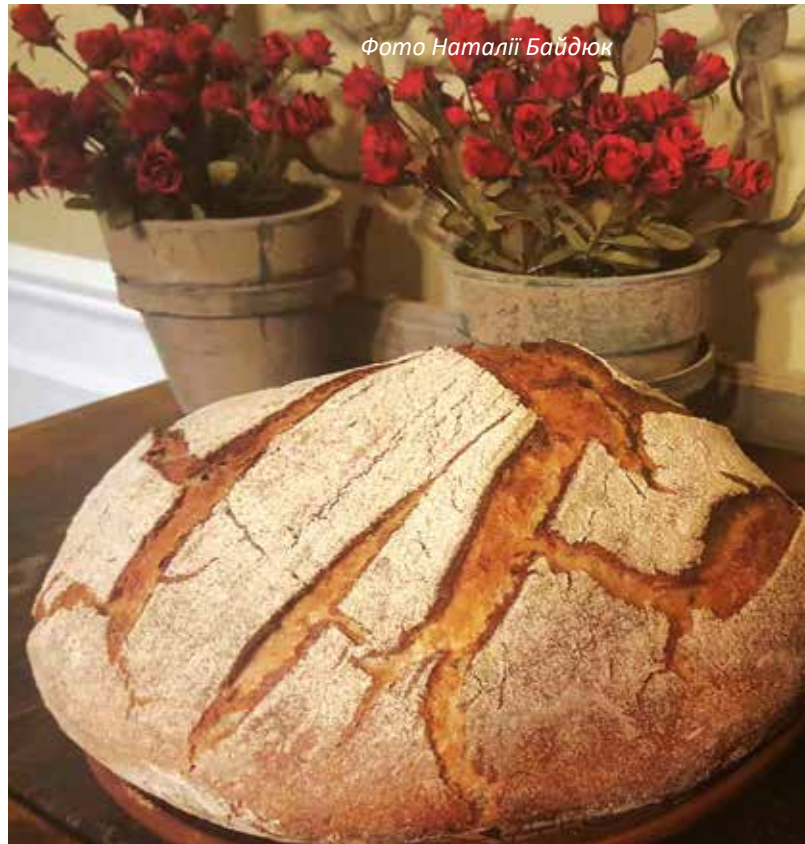

Фото Наталії Байдюк

Як тісто підійде, сформуєте з нього хлібину та залишіть на столі ще на 10 хв. Потім для «розстоювання» перемістіть у тепле місце до кошика ще на 2 год (до збільшення удвічі).

Перед випіканням покладіть тісто на пергамент швом до низу і залишіть так на 5 хв до появи тріщин на поверхні хліба. Житній хліб, на відміну від пшеничного, ніколи не вирізають різачком: його лезо застрягає у «важкій» структурі тіста. Проте хліб сам робить свої взори. Якщо гарно притрусити житню паляницю білим борошном, то тріщини чорним по білому, що з'являються під час «розстоювання», виглядатимуть ніби мармуровий візерунок!

Підготовлений до випікання хліб покладіть у заздалегідь розжарений до 500°F казан (розжарювати упродовж 1 год) і печіть 15 хв під кришкою та ще 40 хв без кришки.

Смачного Вам!

Translations of recipes in *Our Life* are available on the UNWLA website at unwla.org/projects/ukrainian-recipes/.

Початок на с. 10

понад двадцять творів українських письменників, які своїми коштами видавала та розсилала по бібліотеках і університетах. Однією з таких книг була «Марія», видана у 2011 р. у Торонто.

Один день з життя Миколки із «Жменька чорного насіння» Михайла Потупейка і ціле життя Марії, яке описав Улас Самчук — авторів, одного з України, другого з діаспори, — говорять про біль страшний та одну й ту саму трагедію, спричинену людьми, яких, властиво, і не можна називати людьми. Звірами? Ні. Звір забуває іншого звіря з конечности — для поживи. А москалі? Хто вони були тоді і є тепер?

До мене звернулося подружжя — українські актор-режисерка Шорена Шонія і актор Юрій Радіонов, що через війну тимчасово перебувають у Великій Британії і ставлять спектаклі в Манчестерському театрі «The Lowry». Вони прочитали «Марію» і так захопилися твором, що захотіли поставити його на сцені для англомовної публіки. Нагода надійшла. На замовлення Unity Theatre and Culture в рамках фестивалю Евробачення 2023 Шорена Шонія та Юрій Радіонов були запрошені поставити «Марію». Я надіслала їм переклад, а вони знайшли більше професійних акторів поміж новоприбулими до Англії. З великим успіхом «Марію» ставили чотири рази у переповненій залі для української та британської аудиторії. BBC зняли 30-хвилинний документальний фільм з репетицій вистави. Від британського критика отримали чотири зірки з можливих п'яти. Дістали запрошення виступити в Лондоні. Казали, що багато британців підходило до них з подякою — вони ніколи не чули про цю трагедію. Мрією подружжя є поширювати через виставу правду про Голодомор і тим домогтися повного визнання трагедії геноцидом.

Голоди бувають по всьому світі, вони спричинені посухами чи іншими проблемами. Але ніде у світі не був голодомор масштабу 1932—33 рр., навмисне спричинений ненависними людьми. І нині Москва готова спричинити голод, не дозволяючи Україні вивозити зерно до країн, що мають у ньому потребу.

Чи люди колись нарешті стануть Людьми?

Дай, Боже, справедливий мир без голоду, голодоморів, щоб ніколи нічого подібного ніде не повторилося. Засвітімо свічку у вікні з молитвою: Дай, Боже!

*Місія Нансена — так називали гуманітарні ініціативи Міжнародного Комітету Червоного Хреста, які очолював норвежець Фрїтйоф Нансен (1861—1930). За гуманітарну працю Нансена нагороджено Нобелівською премією миру у 1.

Continued from page 30

Maria Cade (left) and Mary Panchyshyn (right) present library clerk Jessica Cohen with a copy of *The Turnip*.

The *Turnip* story actors.

At the conclusion of the program, we treated our guests to a sampling of “summer uzvar” of various fruit juices, along with babka with grape or strawberry jam, which they thoroughly enjoyed. As they left, our guests thanked us for sharing our culture. There were also many heartwarming comments of solidarity about the situation in Ukraine. Jessica Cohen, the librarian who helped us with the event, even proudly wore a T-shirt the library had created last year in support of Ukraine, which featured the emblem of the Ukrainian library system.

We gifted the library with a copy of *The Turnip* as our thank-you for inviting us and helping us throughout the event, and for its hospitality. In return, we were thanked for the interesting projects related to our culture, which seemed to have such great appeal for the participants, and even the library itself.

**ГОЛОВНА УПРАВА
СОЮЗУ УКРАЇНОК АМЕРИКИ**

Почесні голови СУА:
Анна Кравчук, Ірина Куровицька, Маріанна Заяць
Наталія Павленко – голова СУА

ЕКЗЕКУТИВА

Надя Нинка	1-ша заступниця голови
Валентина Табака	2-га заступниця голови для справ членства
Оленка Крупа	3-тя заступниця голови для зв'язків з громадськістю
Орися Сорока	секретарка
Рената Заяць	скарбник
Карен Челак	фінансова секретарка
Оксана Лодзюк Кривулич	вільна членкиня

ГОЛОВИ ОКРУЖНИХ УПРАВ

Оксана Гудзь	Детройт
Ольга Михайлюк	Філадельфія
Марія Венгер	Нью Йорк
Оксана Коник	Нью Джерзі
Галина Ярема	Огайо
Катерина Івасишин	Чікаґо
Катерина Таньчин	Нова Англія
Наталія Сантарсієро,	зв'язкові віддалених
Нора Мейсон	відділів
Оля Черкас	зв'язкова вільних членкинь

РЕФЕРЕНТУРИ

Маріанна Третяк *	адвокація
Орися Сорока	архівна
Людмила Рабій	мистецтва та музею
Оксана Пясецька	у справах культури
Людмила Вусик	у справах освіти
Оксана Лодзюк Кривулич *	зі збору коштів
Роксолана Шеверак *	дослідження та управління даними стипендій
Надя Яворів	
Діанна Кордуба Савицька	соціальних засобів комунікації
Ока Грицак	суспільної опіки

* Голови спеціальних референтур будуть обрані на наступній Конвенції СУА.

КОНТРОЛЬНА КОМІСІЯ

Віра Н. Кушнір	голова
Христина Бойко	членкиня
Софія Кошів	членкиня
Іванка Олесницька	заступниця членкині
Ксеня Раковська	заступниця членкині

**СТИПЕНДІЙНА АКЦІЯ СУА
UNWLA, INC. SCHOLARSHIP/
CHILDREN-STUDENT SPONSORSHIP PROGRAM**
171 Main St., P.O. Box 24, Matawan, NJ 07747-0024
Phone / Fax: 732-441-9530
E-mail: nazustrich@verizon.net

**NATIONAL BOARD OF THE UKRAINIAN
NATIONAL WOMEN'S LEAGUE OF AMERICA, INC.**

Honorary Presidents:
Anna Krawczuk, Iryna Kurowyckyj, Marianna Zajac
Natalie Pawlenko – President

EXECUTIVE COMMITTEE

Nadia Nynka	1st Vice President
Valentyna Tabaka	2nd VP — Membership
Olenka Krupa	3rd VP — Public Relations
Orysa Soroka	Secretary
Renata Zajac	Treasurer
Karen Chelak	Financial Secretary
Oksana Lodziuk Krywulych	Officer-at-Large

REGIONAL COUNCIL PRESIDENTS

Oksanna Gudz	Detroit
Olga Mykhaylyuk	Philadelphia
Mariia Venger	New York City
Oksana Konyk	New Jersey
Halyna Yarema	Ohio
Katherine Iwasyszyn	Chicago
Kateryna Tanchyn	New England
Natalie Santarsiero	Branches-at-Large Co-Liaison
Nora Mason	Branches-at-Large Co-Liaison
Olya Czerkas	Members-at-Large Liaison

STANDING COMMITTEE CHAIRS

Marianna Tretiak *	Advocacy
Orysa Soroka	Archives
Liudmyla Rabij	Arts and Museum
Oksana Piaseckyj	Culture
Liudmila Wussek	Education
Oksana Lodziuk Krywulych *	Fundraising
Roksolana Sheverack *	Research & Data Management
Nadia Jaworiv	Scholarship
Dianna Korduba Sawicky	Social Media
Oka (Olga) Hrycak	Social Welfare

* Special Committee Chairs pending election at the next UNWLA Convention.

AUDIT COMMITTEE

Vera N. Kushnir	Chair
Christine Boyko	Member
Sophia Koshiw	Member
Ivanka Olesnycky	Alternate Member
Ksenia Rakowsky	Alternate Member

УКРАЇНСЬКИЙ МУЗЕЙ / THE UKRAINIAN MUSEUM

222 East 6th Street, New York, NY 10003
212-228-0110 / Fax: 212-228-1947
E-mail: info@ukrainianmuseum.org
Website: www.theukrainianmuseum.org

21 листопада 1933 року Комітет Термінових Справ, створений Союзом Українок Америки у відповідь на новини про Голодомор в Україні, розпочав свою першу із багатьох адвокаційних кампаній. Члени комітету відправили листи з проханнями про допомогу до преси, міжнародних гуманітарних організацій, Конгресу США, президента США Франкліна Д. Рузвельта та його дружини Елеонори.

У листах зазначалося: «Ми благаємо вашу поважну організацію, засновану на гуманних засадах полегшення людського страждання та нещастя, надати повну увагу нашому прохання і вислати комітет для розслідування масштабів цих жахливих умов... В ім'я жіночості, ми просимо вас допомогти нації, яка гине від голоду, матерям і дітям. Їхнім єдиним бажанням є жити».

Голодомор ще не визнано США геноцидом українського народу. СУА стала партнером всеамериканської ініціативи «Голодомор 90». Детальніше про це дізнайтеся на вебсайті holodomor90.com.

On November 21, 1933, the Emergency Relief Committee formed by the UNWLA in response to news about the Holodomor in Ukraine launched the first of its many advocacy campaigns. The committee sent letters with pleas for help to the press, international humanitarian organizations, the U.S. Congress, and President Franklin D. Roosevelt and his wife, Eleanor.

The UNWLA's message stated: "We beseech your good organization, built upon the humane foundation of relieving human suffering and misery, to give full consideration to our plea by sending a committee to investigate the magnitude of these horrible conditions.... In the name of womanhood, we ask you to help the nation dying of starvation, mothers and children. Their only wish is to live."

The Holodomor has yet to be recognized by the United States as a genocide of the Ukrainian people. The UNWLA has partnered with the nationwide initiative Holodomor 90 to raise awareness of the atrocity. To learn more and learn what you can do, visit holodomor90.com.

